

สุขสันต์วันคร

พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ จิตตภาโณ)

วัดบวรนิเวศวิหาร

เรียบเรียง

กองทุนไตรรัตนานุภาพ

เพื่อการศึกษา การเผยแผ่ และการพิทักษ์ความมั่นคง

ของพระพุทธศาสนา

พิมพ์เผยแพร่เพื่อความรู้ ความเข้าใจ

ในศาสนธรรมทางพระพุทธศาสนา

๑ มกราคม ๒๕๓๓

ISBN 974-85578-4-7

สุขสันต์นั้รันดร

พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ จิตญาโน)

เรียบเรียง

พิมพ์ครั้งที่ ๑ มกราคม ๒๕๓๓

- พิมพ์เผยแพร่

จำนวน ๕,๐๐๐ เล่ม

พิมพ์ที่ พรวการพิมพ์

โทร. ๕๓๘-๘๑๒๗

คำนำ

ในเทศกาลปีใหม่แต่ละปี จะมีการส่งส.ค.ส. ที่แปลกันว่า **ส่งความสุข** กันแพร่หลาย ในช่วงนั้น เมื่อพบกันมักจะกล่าว สวัสดีปีใหม่ต่อกัน ด้วยความหวังว่า ให้อีกฝ่ายหนึ่งประสบ ความสุข ความเจริญตลอดปีใหม่ จนทำให้นึกคิดว่า **ความสุข ส่งกันได้จริงหรือ?** ถ้าส่งกันได้จริง ๆ คงจะดีเหมือนกัน คน ไม่ต้องดิ้นรนอะไร เพียงแต่เมื่อต้องการความสุข ก็ขอให้ใคร คนใดคนหนึ่งส่งให้ตน ดูแล้วเหมือนความคิดเรื่องต้นกัลปพฤกษ์ ที่ว่ากันว่าจะเกิดใน ๔ มุมเมืองสมัยพระศรีอริยเมตไตรย์ ซึ่งถ้าเป็นเช่นนั้นจริง คนคงเป็นอัมพาตกันหมด เพราะงาน การอะไรไม่ต้องทำกัน มือเท้าคงค่อย ๆ เปลี่ยนแปลงไป รูปร่างคงไม่เหมือนคนสมัยนี้

ดังนั้น ความเป็นไปได้ในแง่ของการส่งความสุขปีใหม่ คงอาศัยแนวของการแผ่เมตตา คือการตั้งความปรารถนาดี ต่อกัน หากทำได้ตามที่ตนตั้งความปรารถนา อย่างน้อยที่สุด จะได้แสดงเมตตาทางกาย ทางวาจา ทางใจต่อกัน คนที่เราส่ง ความสุขให้ คงต้องเป็นไปตามกรรมของเขาโดยมาก แต่ อย่างน้อยที่สุด ความทุกข์ ความเดือดร้อนที่เกิดขึ้นแก่เขา จะ ไม่เกิดขึ้นจากคนที่ตั้งความปรารถนาดีต่อกันด้วยความจริงใจ และด้วยพลังของเมตตาจิตที่มุ่งดี ปรารถนาดีต่อกัน ย่อม อำนวยผลให้มีความสุข ความสงบใจได้ตามสมควร

แต่ประเด็นสำคัญที่ควรตระหนักคือ ความสุข ความสงบ เป็นผล เมื่อต้องการความสุข ความสงบตลอดปี หรือตลอดไป จำเป็นจะต้องสร้างเหตุเพื่อให้เกิดความสุข เหตุนั้นพระพุทธเจ้า ทรงจำแนกไว้โดยอเนกปริยาย ซึ่งเมื่อกกล่าวโดยสรุปแล้ว จะต้องมึปัญญาในการดำรงชีวิต จนจิตมีความสงบจากกิเลสได้พอสมควร ในระดับที่อยู่ในโลกด้วยความรัก ความเมตตาต่อตนเอง และคนอื่น อันเป็นผลหลักที่จะได้จากการศึกษาปฏิบัติธรรมในพระพุทธศาสนา เพราะช่วยให้ชาวพุทธเป็นผู้รู้ผู้ตื่น ผู้เบิกบานได้อย่างแท้จริง

ในปีพุทธศักราช ๒๕๓๓ นี้ จึงได้นำเอาหลักการปฏิบัติ เพื่อให้สามารถสัมผัสพระพุทธรคุณจนอาจแสดงออกมาได้ทั้งทางกาย วาจา ใจ แต่เน้นไปที่ “ปัญญาคุณ” เพราะรู้สึกอยู่เสมอว่าปัญหาใหญ่ในชีวิตคือเรื่องความคิด ที่มีความเห็นร่วมกันแม้ในวงการศึกษา จนถึงตั้งเป้าหมายในการจัดการศึกษาไว้ว่า

ให้นักเรียนคิดเป็น ทำการงานเป็น และแก้ปัญหาเป็น หรือ มุ่งให้เกิดความรู้ดี ความคิดดี ความสามารถดี และความประพฤติดี ซึ่งแต่ละเป้าล้าวนองอาศัยปัญญาทั้งนั้น หากการศึกษาของคนบรรลุเป้าดังกล่าว จะช่วยให้เข้าถึงความสุข ความเจริญในชีวิต และได้ชื่อว่าเป็นชีวิตที่ประเสริฐสุด ตามนัยแห่งพระพุทธดำรัสที่ตรัสไว้ว่า

“ชีวิตที่อยู่ด้วยปัญญา เป็นชีวิตที่ประเสริฐสุด”

ในวโรกาสปีใหม่ในปีใดก็ตาม หากคนได้พัฒนาปัญญา
ของตน จนสามารถคิดได้ คิดดี คิดเป็น คิดชอบ จนสามารถ
ประกอบกระทำกรรม อันเป็นเหตุปัจจัยให้เกิดความสุข
ความเจริญได้ ย่อมช่วยให้พรที่คนอื่นอำนวยให้ เป็นไปได้
ตามความประสงค์มากยิ่งขึ้น และจะเป็นเช่นนี้ตลอดไป

ด้วยอานุภาพแห่งคุณพระศรีรัตนตรัย อันรวมกัน
เป็นไตรรัตนานุภาพ ได้โปรดดลบันดาลอภิบาลรักษาให้
ท่านที่ศึกษาธรรม ปฏิบัติธรรม ประสพความเจริญ
งอกงามด้วยจตุรพิธพรทั้ง ๔ ประการ คือ อายุ วรรณะ
สุขะ พละ ตลอดกาลนาน

พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ จิตภาโณ)

วัดบวรนิเวศวิหาร

มกราคม ๒๕๓๓

สุขสันต์นิรันดร

น่าสังเกตว่า ส่วนใหญ่ที่มีความสนใจในด้านพระพุทธรศาสนา มักจะเป็นผู้ใหญ่ที่มีจิตสำนึกในความรับผิดชอบ มีพื้นฐานทางศีลธรรมสูงอยู่แล้ว แต่คนที่ยังต้องเผชิญปัญหาอยู่กับโลก คือรุ่นของเยาวชนที่จะเติบโตขึ้นในโอกาสต่อไป เปอร์เซนต์ก็ยังจำนวนน้อยอยู่

แต่การที่ผู้ใหญ่ทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีของเยาวชนนั้นหวังได้ว่าในโอกาสต่อไปพวกเด็กเหล่านี้จะสนใจเรื่องศาสนา โดยเฉพาะในชั้นของการปฏิบัติสูงขึ้น

เรื่องที่จะนำมาเสนอในที่นี้มีประเด็นหลักสัก ๒-๓ ประเด็น คือ

เรื่องของการเป็นพุทธศาสนิกชน ตามปกติเราประกาศ ปฏิญาณตน แสดงตนเป็นอุบาสก อุบาสิกาบ้าง เป็นพุทธมามก พุทธมามิกาบ้าง เป็นการประกาศยอมรับนับถือ พระรัตนตรัยเป็นที่พึ่ง ที่ระลึกของตน ในการถึงพระรัตนตรัยนั้น ข้อที่ควรตระหนักและควรคิดให้มากคือ

ทำอย่างไรจึงจะเรียกว่า ถึงพระรัตนตรัยอย่างแท้จริง

ตามปกติเรามักจะใช้ในเชิงพิธีรีตองต่าง ๆ มีรูปแบบต่าง ๆ ประกาศถึงพระรัตนตรัยด้วย การเปล่งวาจาถึง

พระรัตนตรัย หรืออาจจะเพียงพนมมือไหว้พระรัตนตรัยแล้ว
เปล่งวาจาถึงพระรัตนตรัยว่า พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิ เป็นต้น
ซึ่งแปลเป็นใจความว่า “ข้าพเจ้าขอถึงซึ่งพระพุทธเจ้า พระ-
ธรรม พระสงฆ์ว่าเป็นสรณะที่พึ่ง ที่ระลึก”

แต่ข้อที่ควรคิดก็คือว่า ถึงพระรัตนตรัยจริงหรือไม่
การถึงเช่นนั้น ได้รับประโยชน์จากการถึงจริงหรือไม่ เป็น
เรื่องที่ควรพิจารณาในตอนต้น

คำว่า “สรณะ” แปลว่าสิ่งที่ขจัด บำบัด นำออก ย้าย
ทำลาย ซึ่งอันตรายทั้งหลาย และจากความหมายเหล่านี้
ก็หมายความว่า บุคคลจะได้รับผลจากการถึงซึ่งพระรัตนตรัย
ในด้านนำออก ขจัด ทำลาย ย้าย สิ่งที่เป็นอุปสรรค สิ่ง
เป็นอันตรายต่าง ๆ ในชีวิตของตนออกไป ซึ่งเมื่อมองในส่วน
ลึกซึ่งจริง ๆ ก็เลสต้องลดลง คำว่า “ถึง” ที่เราใช้คำว่า
“คัจฉามิ” พุทฺธัง สรณัง คัจฉามิ เป็นต้น แปลว่า “ไป” ก็ได้
แปลว่า “ถึง” ก็ได้ คำว่า “ถึง” กับคำว่า “ไป” มีลักษณะกิริยา
อาการที่แตกต่างกัน คำว่า “ไป” หมายความว่าออกจาก
จุดหนึ่งไปหาอีกจุดหนึ่ง เราเรียกว่า “ไป” ส่วน “ถึง”
หมายความว่าเราเข้าไปอยู่เป็นส่วนหนึ่งของสถานที่นั้น เช่น
มาถึงอุโบสถ แปลว่าเราถึงอุโบสถ ลองตั้งคำถามดูว่า เรา
“ถึง” อุโบสถเมื่อเราอยู่ตรงไหน อยู่ข้างล่างนี้ถือว่าถึง
อุโบสถแล้วยัง ก็ไม่ถือว่าถึงอุโบสถ จะถึงอุโบสถก็ต่อเมื่อ
เราเข้ามาอยู่ในส่วนหนึ่งของอุโบสถก่อน จึงจะเรียกได้ว่า

ถึงบ้าน ถึงโรงเรียน ถึงอุโบสถ ฯลฯ สรุปได้ว่าเราต้องเข้าไปอยู่เป็นส่วนหนึ่งของสถานที่นั้นเสียก่อน การถึงพระรัตนตรัยก็มีลักษณะเช่นเดียวกัน ต้องเป็นการถึง โดยการที่เราจะต้องเข้าไปอยู่เป็นส่วนใดส่วนหนึ่งของพระรัตนตรัย จะสมบูรณ์มากน้อยเพียงไรนั้นเป็นอีกเรื่องหนึ่ง แต่จะต้องอยู่ในจุดนั้น

การถึงพระพุทธเจ้า

จะต้องมองพระพุทธเจ้าแบ่งออกเป็น ๒ ช่วง ช่วงแรกเป็นรูปกายของเจ้าชายสิทธัตถะ ซึ่งแตกดับนิพพานไปแล้ว เราก็ถึงพระองค์ในส่วนรูปกายนั้นไม่ได้ ด้วยหลักการปฏิบัติพระพุทธเจ้าทรงแสดงแก่พระวักกलिซึ่งคอยติดตามเฝ้าดูแลพระองค์ไปในสถานที่ต่าง ๆ พระวักกलिนั้นพอใจในความสวยงามแห่งอังกาพยพของพระพุทธสรีระ และชอบใจที่จะดูभवมาทั้งทีก็เพื่อจะดูพระพุทธเจ้าเท่านั้นเอง พระพุทธเจ้าจะประทับในอิริยาบถใด จะเทศน์ จะเสด็จออกบิณฑบาต พระวักกलिก็ตามดูความเคลื่อนไหวของพระพุทธเจ้า ในตอนแรกพระพุทธเจ้าไม่ได้รับสั่งห้ามอะไร แต่ทรงอาศัยจุดความเลื่อมใสที่เกิดขึ้นจากรูป เป็นตัวปลุกฝังศรัทธา เพราะตามปกติคนเราจะศรัทธา นับถือศาสนาหรือบุคคลนั้น จะเกิดขึ้นจาก ๔ สายด้วยกันคือ

“รูปร่าง” ที่สวยงามของบุคคลเหล่านั้น จะเสริมสร้างศรัทธาให้เกิดขึ้น

“เสียง” เช่นเสียงนักร้อง เสียงพระเทศน์ หรือเสียงใครก็ตามที่ไพเราะ ก็ชอบใจในเสียงนั้น ๆ

“ธรรม” ที่ท่านเหล่านั้นพูด แสดง ชี้แจง อาจจะไม่เคยเห็นรูปร่างหน้าตากันเลย แต่พอใจในการอธิบายธรรม ชี้แจงธรรม ก็เกิดศรัทธาเลื่อมใสในตัวท่าน

“สมณะ” เรียบง่าย ไม่หรูหรา ไม่ฉูดฉาด ไม่ฟุ้งเฟ้อ เรียกว่า “ความปอน” แต่ไม่หมายถึงความสกปรก เป็นผู้กินง่าย อยู่ง่าย สะดวกสบาย

นี่เป็นจุดเสริมสร้างความศรัทธาเลื่อมใส จะเห็นว่าพระพุทธเจ้าทรงสมบุรณ์ทั้ง ๔ อย่าง ฉะนั้นผู้ที่นับถือพระพุทธเจ้าจึงมาได้ทุกทาง เลื่อมใสในรูป พระพุทธเจ้าก็มีพระรูปร่าง เลื่อมใสในเสียง พระพุทธเจ้ามีเสียงเหมือน “เสียงพรหม” คนก็สนใจ เลื่อมใสในพระธรรม พระองค์แสดงธรรมได้เป็นอัศจรรย์ ความปอนหรือความเรียบง่ายก็เข้ามาได้ เพราะพระพุทธเจ้าไม่มีสมบัติผัสฐานอันใด คนก็หลงใหลกันมานับถือพระพุทธศาสนา

เพราะฉะนั้นพระวัคกลี ท่านตั้งใจในรูปร่างของพระพุทธเจ้า ก็เป็นการเพิ่มศรัทธาชั้นหนึ่ง พระพุทธเจ้าทรงปล่อยให้ดูไป เห็นว่าพอจะใช้เหตุผลได้ เพราะว่า “ศรัทธา” ถ้ามกเกินไปจะงมงาย เป็น “ศรัทธาจริต” กลายเป็นความดีอันไป สมควรจะต้องเสริม “ปัญญา” เพราะ “ศรัทธา”

กับ “ปัญญา” จะต้องเกิด เกี่ยวข้องและสัมพันธ์กัน อย่างใดอย่างหนึ่งจะมากไปไม่ได้ ถ้า “ศรัทธา” มากไปจะงมงาย ถ้า “ปัญญา” มากไปจะฟุ้ง จะลั่นออกไปกลายเป็นกิเลสไม่อยู่ในจุดกลาง พระพุทธเจ้าทรงรับสั่งว่า

“วัฏฏลิกิขุ จงถอยออกไป จะมาดูใยร่างกายของ ตถาคตเป็นของเปื่อยเน่า ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นชื่อว่าเห็นเรา ผู้ใดเห็นเรา ผู้นั้นชื่อว่า เห็นธรรม

หมายความว่า “พระพุทธเจ้า” จริง ๆ นั่นก็คือ “ธรรม” ซึ่งเราอาจเรียกว่า “ธรรมกาย” คำว่า “ธรรมกาย” ที่พระพุทธเจ้าทรงหมายถึง ที่ทรงแสดงไว้ นั้น ทรงแสดง ๒ อย่าง เป็นธรรมคือเป็นนามธรรมจริง ๆ ไม่ใช่เป็นรูปร่าง ต้นเหตุ หมายถึง “อริยสัจ” ซึ่งเป็นเหตุให้พระองค์ตรัสรู้ “อนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณ” หรือโลกุตตรธรรม ๘ คือมรรค ๘ ผล ๘ นิพพาน ๑ ถ้าผลที่เป็นธรรมกาย ก็หมายถึง “สัพพัญญุตญาณ” คือการตรัสรู้เรื่องนามธรรมไม่ใช่รูปธรรม และเมื่อก่อนจะเสด็จดับขันธปรินิพพาน ก็ได้ทรงดำรัสว่า

“พระธรรมและพระวินัยที่พระองค์ทรงแสดงแล้ว บัญญัติแก่ภิกษุทั้งหลายนั้นพระธรรมและพระวินัยนั้นจะเป็น ศาสดาของพุทธบริษัท เมื่อพระองค์ล่วงลับไปแล้ว”

ฉะนั้นในปัจจุบันนี้ เมื่อเรามองในแง่พุทธศาสนิกชน พระพุทธเจ้าก็ยังดำรงพระชนม์อยู่ แต่เป็นการคงอยู่ในรูปของพระธรรมและพระวินัย

การถึงพระพุทธเจ้าในปัจจุบันจึงมุ่งไปที่การถึงพระคุณของพระองค์เป็นประการสำคัญ

พระคุณของพระองค์นั้น เราจำแนกออกได้เป็นนอกประการ ทรงแสดงไว้มากเหลือเกิน บางอย่างแสดงไว้เป็นร้อย ๆ เช่นพระพุทธคุณ ๑๐๐ บทว่าวิจิตรพิสดาร แต่โดยทั่ว ๆ ไป เราก็สรรเสริญด้วยบท “อิติปิโส ภควา” เรียกว่า “นวทรคุณ” ทั้ง ๙ ประการก็มาสรุปอีกที่เป็น ๓ ประการคือ “พระปัญญาคุณ พระบริสุทธิคุณ พระมหากรุณาคุณ” ตามปกติเราก็ยกย่องสรรเสริญพระคุณของพระพุทธเจ้ากันมาตลอด บทนมโมนั้นเป็นการแสดงถึงพระพุทธคุณโดยสรุป บทนมโม่จึงมีความสำคัญ ท่านเล่าความเป็นมาว่าผู้กล่าวนมโม่มีถึง ๕ ท่าน กว่าจะมากลายเป็นบทนมโม่ที่เราสวดกันในปัจจุบัน “นมโม่” จึงแปลว่า

ขอความนอบน้อมจงมีแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ผู้เป็นพระอรหันต์ ตรัสรู้ดี ตรัสรู้ชอบด้วยพระองค์เอง

คำว่า “ภควโต” แสดงถึงพระกรุณาคุณของพระพุทธเจ้า “ภควโต” จึงแปลว่า ผู้จำแนกแจกจ่ายธรรม พระองค์ตรัสรู้แล้ว ถ้าพระองค์ไม่นำธรรมมาเปิดเผย ชี้แจงแสดงแก่โลก เราก็ไม่ได้รับประโยชน์อะไรจากพระองค์ เป็นความดีส่วน

พระองค์ ต่อเมื่อพระองค์ทรงมีพระมหากรุณาเผยแผ่ชี้แจง แสดงธรรมด้วยพระมหากรุณาเราก็ได้รับผลประโยชน์จาก พระมหากรุณา

“อหัง” แปลว่า ผู้ไกลจากกิเลส ผู้หักงำแห่งสังสารจักร การที่เราต้องเวียนว่ายตายเกิดอยู่ก็เพราะกำของสังสารจักร ถ้าพวกนี้ยังมีอยู่ก็ต้องเวียนว่ายตายเกิดเรื่อยไป กำแห่งสังสารจักร เหมือนเพลารถ มีวิชา ตัณหา อุปาทาน กรรม เรียกว่ากำแห่งสังสารจักร กล่าวโดยสรุปก็คือ “กิเลสและกรรม” ท่านที่สนใจศึกษาเรื่องนี้จะเห็นได้ว่า กำแห่งสังสารจักรก็คือกิเลสและกรรม ถ้ากิเลสหมด ก็หยุดหมุน พระพุทธเจ้ากิเลสหมด เพราะทรงบรรลุอัสวัคขยญาณ ท่านก็หยุดหมุน ไม่ต้องมีการเกิด การแก่การตาย และคนที่เป็นอย่างนี้ ก็เป็นผู้บริสุทธิ์หมดจด จึงเป็นผู้ควรไหว้ควรบูชา “อหัง” จึงแปลว่า ผู้ควรไหว้ ควรบูชา

“สัมมาสัมพุทธัสสะ” ทรงตรัสรู้ดีตรัสรู้ชอบด้วยพระองค์เอง

แสดงถึงพระปัญญาคุณของพระพุทธเจ้า เป็นปัญญาเกิดจากการตรัสรู้ดี ตรัสรู้ชอบด้วยตนเอง เป็นความรู้ เป็นปัญญาที่ผุดขึ้นภายในพระทัยของพระองค์ โดยผ่านการศึกษา การปฏิบัติมาโดยลำดับก็คือ หลักของ ศิล สมาธิ ปัญญา ที่นำมาสอนในตอนหลังนั่นเอง เพราะผลที่เกิดขึ้นคือการรู้ธรรม

ฉะนั้นในปัจจุบันนี้ เมื่อเรามองในแง่พุทธศาสนิกชน พระพุทธเจ้าก็ยังดำรงพระชนม์อยู่ แต่เป็นการคงอยู่ในรูปของพระธรรมและพระวินัย

การถึงพระพุทธเจ้าในปัจจุบันจึงมุ่งไปที่การถึงพระคุณของพระองค์เป็นประการสำคัญ

พระคุณของพระองค์นั้น เราจำแนกออกได้เป็นนอกประการ ทรงแสดงไว้มากเหลือเกิน บางอย่างแสดงไว้เป็นร้อย ๆ เช่นพระพุทธคุณ ๑๐๐ บทว่าวิจิตรพิสดาร แต่โดยทั่ว ๆ ไป เราก็สรรเสริญด้วยบท “อิติปิโส ภควา” เรียกว่า “นวทรคุณ” ทั้ง ๙ ประการก็มาสรุปอีกที่เป็น ๓ ประการคือ “พระปัญญาคุณ พระบริสุทธิคุณ พระมหากรุณาคุณ” ตามปกติเราก็ยกย่องสรรเสริญพระคุณของพระพุทธเจ้ากันมาตลอด บทนมอ้นนั้นเป็นการแสดงถึงพระคุณโดยสรุป บทนมอ้นจึงมีความสำคัญ ท่านเล่าความเป็นมาว่าผู้กล่าวนมอ้นมีถึง ๕ ท่าน กว่าจะมากลายเป็นบทนมอ้นที่เราสวดกันในปัจจุบัน “นมอ้น” จึงแปลว่า

ขอความนอบน้อมจงมีแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ผู้เป็นพระอรหันต์ ตรัสรู้ดี ตรัสรู้ชอบด้วยพระองค์เอง

คำว่า “ภควโต” แสดงถึงพระกรุณาคุณของพระพุทธเจ้า “ภควโต” จึงแปลว่า ผู้จำแนกแจกจ่ายธรรม พระองค์ตรัสรู้แล้ว ถ้าพระองค์ไม่นำธรรมมาเปิดเผย ชี้แจงแสดงแก่โลก เราก็ไม่ได้รับประโยชน์อะไรจากพระองค์ เป็นความดีส่วน

พระองค์ ต่อเมื่อพระองค์ทรงมีพระมหากรุณาเผยแผ่ชี้แจง แสดงธรรมด้วยพระมหากรุณาเราก็ได้รับผลประโยชน์จาก พระมหากรุณา

“อรรถ” แปลว่า ผู้ไกลจากกิเลส ผู้หักงำแห่งสังสารจักร การที่เราต้องเวียนว่ายตายเกิดอยู่ก็เพราะกำของสังสารจักร ถ้าพวกนี้ยังมีอยู่ก็ต้องเวียนว่ายตายเกิดเรื่อยไป กำแห่งสังสารจักร เหมือนเพลารถ มีวิชา ตัณหา อุปาทาน กรรม เรียกว่ากำแห่งสังสารจักร กล่าวโดยสรุปก็คือ “กิเลสและกรรม” ท่านที่สนใจศึกษาเรื่องนี้จะเห็นได้ว่า กำแห่งสังสารจักรก็คือกิเลสและกรรม ถ้ากิเลสหมด ก็หยุดหมุน พระพุทธเจ้ากิเลสหมด เพราะทรงบรรลุอัสวัคชญาณ ท่านก็หยุดหมุน ไม่ต้องมีการเกิด การแก่การตาย และคนที่เป็น เช่นนี้ ก็เป็นผู้บริสุทธิ์หมดจด จึงเป็นผู้ควรไหว้ควรบูชา “อรรถ” จึงแปลว่า ผู้ควรไหว้ ควรบูชา

“สัมมาสัมพุทธัสสะ” ทรงตรัสรู้ดีตรัสรู้ชอบด้วยพระองค์
เอง

แสดงถึงพระปัญญาคุณของพระพุทธเจ้า เป็นปัญญา เกิดจากการตรัสรู้ดี ตรัสรู้ชอบด้วยตนเอง เป็นความรู้ เป็นปัญญาที่ผุดขึ้นภายในพระทัยของพระองค์ โดยผ่านการศึกษา การปฏิบัติมาโดยลำดับก็คือ หลักของ ศิล สมาธิ ปัญญา ที่ นำมาสอนในตอนหลังนั่นเอง เพราะผลที่เกิดขึ้นคือการรู้ธรรม

จนกิเลสหมดไป จากจิตใจนั้น ไม่มีทางที่สอง มีทางเดียว นั่นคือการเดินไปตามหลักของอริยมรรคทั้ง ๘ ประการ และอริยมรรคทั้ง ๘ ประการคือเรื่องของไตรสิกขา คือ สมาริ ปัญญา และ สิล สมาริ ปัญญา ก็คือ

การไม่ทำบาปทั้งปวง

การทำกุศล ให้สมบูรณ์

การทำจิตให้ผ่องแผ้วนั่นเอง

แต่การเกิดของพระพุทธรูปไม่ได้เกิดตามลำดับดังนี้ ตอนที่พระองค์ตรัสรู้นั้น ปัญญาคุณเกิดขึ้นก่อน ปัญญาจึงเปรียบเสมือนแสงสว่าง กิเลสนั้นเปรียบเหมือนความมืด เมื่อพระปัญญาคุณเกิดขึ้นกิเลสที่มีชื่อต่าง ๆ ก็หมดไป จิตใจก็ประกอบด้วยความกรุณาต่อบุคคลอื่น ทำนองเดียวกับคนเราที่มีเหตุผลในการดำรงชีวิต ไม่เห็นแก่ตัวหรือเห็นแก่ตัวน้อยลง มีทรัพย์สมบัติมาก เห็นว่าเราเก็บไว้ เอาไปป่าช้าด้วยไม่ได้ ก็พยายามที่จะบำเพ็ญประโยชน์แก่อกุลแก่บุคคลอื่นด้วยความเมตตากรุณาต่อบุคคลเหล่านั้น คนที่ทำเช่นนี้ได้ จิตใจต้องมีปัญญาซึ่งละกิเลสได้ การกระทำความดีอะไรก็ตามต้องละกิเลสได้มิฉะนั้นก็ทำไม่ได้ เช่นการเข้าวัดฟังธรรม บำเพ็ญสมาริต้องปล่อยวางกิจการงานที่บ้าน ไม่ใช่การอยู่ว่าง ๆ แท้จริงงานที่บ้านก็มี เราก็ใช้ปัญญาพิจารณาว่า

คนเราที่เกิดมาไม่มีใครที่ทำงานเสร็จก่อนตาย ถ้าเราไม่วางก็ไม่ว่าง

เพราะฉะนั้นการจะวางอะไร เพื่อทำอะไร ก็ต้องนำสองอย่างมาเทียบเคียงกัน โดยมองที่ประโยชน์ซึ่งจะเกิดขึ้นจากการกระทำสิ่งนั้นแล้วก็เลือกกระทำสิ่งที่เป็นประโยชน์มากกว่า ซึ่งเป็นแบบเลือกที่เป็นหลัก พระพุทธเจ้าก็ทรงเป็นเช่นนั้น ได้รับการทำนายว่าจะเป็นพระเจ้าจักรพรรดิหรือเป็นพระพุทธเจ้าอย่างใดอย่างหนึ่ง ทำให้มีทางเลือกอยู่ ๒ ทางว่าจะไปเป็นพระพุทธเจ้าดี หรือจะไปเป็นพระเจ้าจักรพรรดิดีจะเป็นสองอย่างไม่ได้ ทำนองเดียวกับท่านเดินไปถึงทางแยกจะไปซ้ายดี หรือขวาดี ไปได้ทางเดียว เพราะฉะนั้นจึงต้องดูผลจากการไปทางขวาและทางซ้ายว่าทางไหนจะได้ประโยชน์มากกว่า เราก็ไปทางนั้น ประโยชน์นั้นจะต้องมองหลายชั้น ประโยชน์ที่ยั่งยืนมากกว่า ประโยชน์ที่เกื้อกูลแก่เราและแก่คนอื่นมากกว่า แสดงให้เห็นว่าเราได้ใช้ปัญญาพิจารณาแล้ว ก็เลศคือความเห็นแก่ตัวลดลงไป นึกถึงธรรมสูงขึ้นไปจึงสละกิจการงานเหล่านั้นมา นี่คือการเปลี่ยนแปลงทางจิตที่เรามีอยู่ในชีวิตประจำวันระดับหนึ่ง ซึ่งโดยพื้นฐานจิตใจแล้ว เราก็สัมผัสคุณของพระพุทธเจ้ากันอยู่เสมอ แต่ว่าสัมผัสได้ระยะหนึ่งมากบ้างน้อยบ้าง เพราะฉะนั้นการถึงพระพุทธเจ้าที่สำคัญก็ต้องถึงที่พระคุณของพระองค์ตามหลักธรรมคุณที่เราสวดกันว่า โอปนยิโก คือน้อมนำมาประพฤติปฏิบัติด้วย

การพยายามเสริมสร้างปัญญาความรอบรู้ในสิ่งต่าง ๆ ให้สูงขึ้น

พระพุทธศาสนาของเรา นั้น ถ้าจะกล่าวโดยสรุป เป็นเรื่องของปัญญาล้วน ๆ ความสมบูรณ์ของพระพุทธศาสนาก็คือปัญญาที่สมบูรณ์นั่นเอง พระพุทธเจ้าจึงแปลว่า ผู้รู้ ซึ่งหมายความว่า รู้ที่สมบูรณ์ เราเรียกว่า “สัมมาสัมพุทธเจ้า” คือรู้ดีรู้ชอบด้วยพระองค์เอง หมายถึงปัญญาที่สมบูรณ์

พุทธศาสนิกชนที่ต้องการถึงพระพุทธเจ้าอย่างแท้จริง ต้องพยายามสร้างปัญญาให้เกิดขึ้นในจิตใจของตนเอง โดย

อาศัยการศึกษา การสดับรับฟัง การเรียนรู้ทางประสาทสัมผัสต่าง ๆ ดูด้วยตาบ้าง ฟังด้วยหูบ้าง สูดดมด้วยจมูกบ้าง ลิ้มด้วยลิ้นบ้าง ouch ด้วยกายบ้าง จนถึงระดับนำมาคิด นำมาย่อย เรื่องนี้มีความสำคัญมาก ตามปกติพระพุทธเจ้าเป็นนักคิดที่ยิ่งใหญ่มาก แต่ลูกศิษย์ของพระพุทธเจ้าไม่ค่อยคิดกันเท่าที่ควร ขอให้สังเกตว่า พระพุทธเจ้าตั้งแต่ยังเป็นเจ้าชายสิทธัตถะแล้ว ท่านคิดของท่านเสมอ และเทียบเคียงของท่านเสมอ แม้ในขณะที่ค้นคว้าอยู่ในสำนักของดาบสทั้งสอง พระองค์ก็คิดค้นคว้าเทียบเคียงถึงเป้าหมายของพระองค์ ที่ต้องการจริง ๆ จนทรงเห็นว่าที่ท่านดาบสทั้งสองสอนอยู่นั้นไม่ใช่ทางที่จะตรัสรู้ พระองค์จึงทรงเปลี่ยนวิถีทาง คือ ต้องเลือกเอาทางตรัสรู้ เพราะ

ฉะนั้นเรื่องปัญญาในชั้นคิด ต้องคิดกันให้ลึกซึ้ง ในปัจจุบัน
ข่าวคราวที่มีการเผยแพร่ชี้แจง เชิญชวน ชักชวนให้ประพฤติ
ปฏิบัติอย่างนั้นอย่างนี้ บางทีเราก็เชื่อเรื่องเหล่านั้นทันที
โดยไม่ได้นำมาคิดพิจารณาถึงความสมเหตุสมผล ความ
เป็นไปได้หรือความเป็นไปไม่ได้ หาตัวอย่างใกล้ ๆ ดาวหาง
ฮัลเลย์มาปรากฏ ชาวโลกก็เห็นดาวหางฮัลเลย์กัน อะไร
เกิดขึ้นในบ้านในเมือง ถ้าไม่ดีคนก็โยนให้ดาวหางฮัลเลย์
นี่ก็แสดงว่าพูดโดยไม่ได้คิดอะไร ดาวหางก็คือเรื่องของ
ดาวหาง คนก็คือเรื่องของคน พระพุทธเจ้าทรงแสดงว่า

ประโยชน์เป็นเรื่องของประโยชน์ ดาวอยู่บนท้องฟ้า
จะทำอะไรใครได้

ความบริสุทธิ์หรือความไม่บริสุทธิ์อยู่ที่การกระทำ
ของคน

ความสุขความทุกข์อยู่ที่การกระทำ

ถ้าอำนาจภายนอกมาดลบันดาลได้ คนเราก็คงไม่ทุกข์
กันอย่างนี้

พระพุทธเจ้าเคยได้เสด็จไปพบคนกลุ่มหนึ่งอาบน้ำอยู่ที่
แม่น้ำพหุกา

รับสั่งถามว่าอาบทำไม

ได้ความว่า ใครหรืออะไรก็ตามที่ลงล้างบาปในแม่น้ำนี้
ตายไปจะได้ไปเกิดในสุคติ ในโลกสวรรค์หมด

พระพุทธเจ้าทรงตั้งหลักให้คิดว่า ถ้าอย่างนั้น พวกปลา
ปู กุ้ง เต่า หอยที่เกิดในน้ำ โตอยู่ในน้ำ เจริญอยู่ในน้ำ
ก็แสดงว่าไม่มีบาป ถ้าเป็นเช่นนั้นจริง เวลาตายไปแล้วก็ขึ้น
สวรรค์มากกว่าคนพวกนี้เลยงไป เพราะไม่มีเหตุผล ถ้าบาป
ล้างกันได้ สัตว์น้ำก็สบาย ได้เกิดบนสวรรค์กันหมด ส่วน
มนุษย์อาบน้ำไม่ได้ตลอด ต้องโผล่ขึ้นมาเจอบาปข้างบนจนได้
ถ้าความบริสุทธิ์เกิดขึ้นจากการอาบน้ำจริง ๆ แล้ว สัตว์จะมี
โอกาสบริสุทธิ์มากกว่าคน พระพุทธเจ้าทรงชี้ให้คิดเอา

อย่างเรื่องของดาวหางก็เป็นเรื่องของดาวหาง การที่
ดาวหางปรากฏ คนก็มีสุขมีทุกข์เหมือนอย่างที่เคยมี ดาวหาง
ปรากฏขึ้นเมื่อ ๗๖ ปีที่แล้ว โลกก็มีสุขมีทุกข์อย่างนี้ คนก็
ยังเบียดเบียนเข่นฆ่ากัน มีคนนั่งกรรมฐาน มีคนรักษาศีล
มีคนให้ทาน มีคนติดสิ่งเสพติด มีคนปล้นจี้ฆ่ากัน มี
อุบัติเหตุ ดาวหางไปแล้ว ก็ยังมีอุบัติเหตุ พุทธิกรรมเหล่านี้
เกิดขึ้นด้วยการกระทำของคน ไม่ใช่การกระทำหรือสิ่ง
บันดาลจากอำนาจภายนอก

แน่นอนบางอย่างมีผลกระทบอยู่บ้าง เช่น เกิดวาทภัย
อุทกภัย ฯลฯ แต่ถ้าเรามองในแง่ของวิบากกรรมแล้ว เราต้อง
ถือว่าเรามีส่วนอยู่เพราะที่จริงวาทภัยไม่ได้เกิดทุกจุด ทำไม
จึงเกิดเฉพาะจุดของเราแสดงว่านี่เป็นวิบากกรรมที่ทำให้เรา
ต้องประสบภัยอันตรายเหล่านั้น นั่นก็คือหลักของความคิด
ในพระพุทธศาสนาต้องคิดพิจารณาเทียบเคียงดู

บางครั้งอาจมีการกล่าวว่า พระอาทิตย์ทรงกลดเป็นนิมิตหมายแห่งความดี แต่ขณะที่พระอาทิตย์ทรงกลดอยู่นั้น มีการฆ่ากันตายก็มี อุบัติเหตุก็มี ในโรงพยาบาลก็มีคนตาย ที่เชิงตะกอนมีการเผาศพก็มี ถ้าพระอาทิตย์ทรงกลดเป็นเรื่องดี แสดงว่าเรื่องดีต้องมีทั้งหมด ทำไมจึงมีทั้งเรื่องดีและเรื่องไม่ดี แสดงว่าทั้งหมดเป็นเรื่องของเหตุปัจจัยของมัน เป็นเรื่องของกรรมแต่ละชีวิตที่ได้ประพฤติก่อกระทำกันอยู่ บุคคลเหล่านั้นจะดีหรือชั่วก็เป็นเรื่องของเขา หลักของพระพุทธศาสนาจึงสอนว่า

ความบริสุทธิ์หรือไม่บริสุทธิ์เป็นเรื่องเฉพาะตน คนอื่นจะทำให้ใครบริสุทธิ์หรือไม่บริสุทธิ์ไม่ได้

การใช้ปัญญาพิจารณาสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิต จะทำให้คนเราถูกหลอกน้อยลง ถูกการโฆษณาชวนเชื่อสร้างข่าวเท็จต่าง ๆ ให้อ่อนไหวไปตามได้น้อยลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในหมู่ชาวพุทธจะต้องใช้ปัญญาระดับคิดให้มาก ปัญหาอะไรก็ตามเมื่อเกิดขึ้นมา จะต้องพยายามคิดให้ได้ และพยายามคิดให้ดี อย่างน้อยที่สุดให้หยุดคิด คือพยายามคิดอย่างมีกฎเกณฑ์ มีเหตุมีผล บางอย่างอาจจะเป็นเรื่องที่มีการแนะนำสั่งสอน แต่เราต้องนำมาคิดดู มีกิจการบางอย่าง มีการทวิร์สวรรค์ นำเทียวสวรรค์ นำเทียวนรก นำเทียวนิพพาน ฯลฯ กิจกรรมเหล่านี้ เราต้องมองดูว่าเป็นไปได้ไหม ถ้าเป็นไปได้ ทำไมท่านจะมาอยู่ในโลกนี้ ที่มันวุ่นวาย บางทีก็มีการจำลอง

พระจุฬามณี เจดีย์สวรรค์ ไว้ในโลกมนุษย์ องค์ไหนก็อ้าง
จุฬามณี องค์นี้ก็อ้างจุฬามณี **ทำไมไม่เหมือนกัน** ถ้าจำลอง
พระธาตุนครพนม ทุกองค์ที่จำลองมาก็เหมือนกัน แต่ทำไม
จำลองจากสวรรค์จึงไม่เหมือนกัน จำลองมา ๕ องค์ไม่เหมือน
กันสักองค์ ถ้าเรื่องนี้เป็นเรื่องจริง ต้องมีเท็จ ๔ องค์ ถ้าจริง
ทั้งหมดก็ต้องเหมือนกันหมด นั่นคือความคิดในลักษณะเทียบ
เคียง สมมุติเราจำลองเจดีย์พุทธคยา ที่ไหนจำลองมาก็เหมือน
กัน เพราะต่างคนต่างไปเห็นของจริงมา เทียบเคียงกับเจดีย์
พุทธคยาก็น่าจริง บางอย่างต้องคิดในแนวที่ลึกซึ้งลงไป แล้วจะ
เกิดความเข้าใจว่าเป็นไปได้แค่ไหน มากน้อยเพียงไร เช่น
มีการแสดงหลักการปฏิบัติบางสิ่งบางอย่าง จะเห็นพระ-
พุทธรูปใหญ่ขึ้นเป็นนิ้ว เป็นศอก ฯลฯ ต้องมองว่า ผลสูงสุด
ในทางพระพุทธศาสนา ต้องไม่มีอะไร ไม่มีเรา ไม่มีของเรา
ไม่มีสิ่งที่เกี่ยวเนื่องด้วยเรา เพราะ "นิพพานันฺ ปรมํ สุขญญํ"
มันว่าง มันไม่ใหญ่ขึ้น มันต้องเล็กลง อัตตา ต้องเป็นอนัตตา
อัตตาต้องเล็กลงตามลำดับจนสูญ มันมีเหตุผล พระโมฆราช
มากราบทูลถามพระพุทธเจ้าว่า

ท่านจะมองโลกอย่างไร มัจจุราชจึงจะตามไม่ทัน คือจะ
ไม่ต้องไปสู่อำนาจของความตายอีก พระพุทธเจ้ารับสั่งว่า

ดูก่อนโมฆราช เธอจงมองโลกนี้เป็นของว่าง คือ
ไม่มีตน ไม่เกี่ยวเนื่องด้วยตน ถอนอัตตานุ ทัศนฺ ความเห็น

**ว่าตนหรือของตนออกไปเสีย ถ้าถอนออกไปได้ แล้วก็จะหลุด
พ้นจากความตาย คือไม่ต้องเกิดอีก และชาติต่อไปก็ไม่มี**

ฉะนั้น เรื่องของความคิดเป็นเรื่องใหญ่ พระพุทธเจ้าทรง
เน้นรูปของความคิด บางอย่างลูกศิษย์ก็คิดไม่ทัน ก็ทรงยก
ตัวอย่างว่า ในชาติหนึ่งพระองค์เป็นพ่อค้าเกวียนไปค้าต้องเดิน
ผ่านป่าทึวกันดาร เกิดมีกองเกวียน ๒ กอง เกียงกันว่ากองไหน
จะไปก่อน กองไหนจะไปทีหลัง เพราะมีปัญหาเรื่องน้ำ เรื่องผัก
หญ้าที่จะกินในระหว่างทาง ฝ่ายหนึ่งจะล่วงหน้าไปก่อน ๑๕
วัน อีกฝ่ายหนึ่งจะตามไป ฝ่ายตรงข้ามไปก่อน พระโพธิสัตว์
ตามไปทีหลัง เป็นการมองปัญหากันคนละแง่ พระโพธิสัตว์
มองผลประโยชน์ที่จะได้จากการไปค้าขายทีหลัง เพราะเห็นว่า
ทางตรงไหนไม่เรียบพวกไปก่อนก็จะตกให้เรียบ ตรงไหน
ไม่มีน้ำ เขาจะขุดบ่อน้ำเอาไว้ ไบไม้ต่าง ๆ พวกนี้จะเดินไป
ทำอาหารกินครบ ๑๕ วันมันจะแตกไบอ่อน เพราะฉะนั้น
เมื่อท่านไป บ่อน้ำก็ไม่ต้องขุด ที่ที่สูง ๆ อยู่ท่านก็ไม่ต้องตก
ไบไม้ต่าง ๆ กำลังแตกไบอ่อน ๆ ราคาสินค้าก็ไม่ต้องไปตั้ง
เพราะเขาไปตั้งราคาไว้แล้ว

แต่พวกแรกเขาคิดว่า เขาตั้งราคาได้ตามต้องการ
เพราะเขามาพวกเดียว สรุปรว่าต่างคนต่างก็มองเห็นผลดี
ด้วยกัน แต่ฝ่ายแรกถูกยักษ์กินหมด พอมาเจอพระโพธิสัตว์
พวกยักษ์ก็มาคล้าย ๆ กันตัวเปียกน้ำมากก็บอกว่า

พวกท่านเอาน้ำไปทำอะไร หนักเกวียนเปล่า ๆ เททิ้ง
เสียเถอะ เกวียนจะเบา จะไปได้เร็ว จะขายสินค้าได้เสร็จ
เร็ว พวกลูกน้องก็จะเหนื่อย

พระโพธิสัตว์ก็ตั้งข้อให้คิดว่า ฝนจะตกหรือไม่ เราไม่รู้
แต่ถ้าฝนตก อากาศจะอ้าว นี่อ้าวหรือเปล่า ถ้าฝนตกจะมี
ฟ้าร้องใช่ไหม ที่นี้มีเสียงฟ้าร้องหรือเปล่า ก็ไม่มี ฝนตก
จะมีลมเย็นโชยมาก่อนใช่ไหม ก็ไม่มี แสดงว่าเค้าของฝนตก
ไม่มีสักอย่าง เราไม่เห็นฝนตกแต่เราพอจะอนุมานได้ว่า
ก่อนฝนตกจะมีอะไร และปรากฏได้ไกลในระยะเท่าไร นี่คือ
สิ่งที่เอามาเป็นอุปกรณ์ในการคิด

ปัญญาในระดับชาวพุทธแบ่งได้เป็น ๓ ชั้น คือ

ศึกษา คิดพิจารณา และลงมือทำไปตามนั้น เกิดขึ้นจาก
การสดับตรับฟัง แล้วนำมาคิด ตามปกติมีปัญหาตรงนี้ คือเรา
ไม่ค่อยคิด ทั้งพระทั้งชาวบ้านของเราไม่ค่อยคิดกัน เรื่องที่
เคยถูกตำ ถูกหลอก ก็ยังถูกตำ ถูกหลอก เช่นห่วงวิบาก ถ้า
เรามีความมั่นคง มีความคิด คิดให้ได้ คิดให้ดี คิดให้เป็น ถ้า
ท่านจะพิสูจน์อะไรสักอย่าง พิสูจน์รสก็ต้องใช้ลิ้น พิสูจน์กลิ่น
เอาจมูกพิสูจน์ พิสูจน์รูปก็ต้องเอาตาพิสูจน์ อย่างอื่นเอา
พิสูจน์ไม่ได้ในบางสิ่งบางอย่าง จะเห็นว่า ต้องดูว่าสิ่งนั้นมัน
เป็นอะไร เช่น

บางคนพูดว่าพระพุทธเจ้าประสูติมาแล้วเสด็จดำเนิน
ได้ ๗ ก้าวไม่จริงเป็นไปไม่ได้ แสดงว่าไม่เข้าใจในเหตุผล

ของ “กัมมโยนิ” คือมีกรรมเป็นกำเนิด กรรมเป็นกำเนิดนี้ เราตอบไม่ได้ว่าทำไมจึงเป็นอย่างนั้น มีเรื่องเล่าว่า พ่อตากับ ลูกเขยพายเรือมาด้วยกัน ลูกเขยเคยบวชเรียนมาก็เห็นเป็น เรื่องธรรมดา เป็นธรรมชาติอย่างนั้นเอง ไปเจอห่านเข้า ลูกเขยถามว่า ทำไมห่านร้องเสียงดัง พ่อตาอธิบายว่า เพราะ คอมันยาว ลูกเขยก็ย้อนว่า อึ่งไม่มีคอ ทำไมร้องเสียงดัง คอยาวทำให้เสียงดังเป็นไปไม่ได้ นี่เรียกว่าธรรมดา เรา อธิบายไม่ได้ ที่เราสวดกันว่า “กัมมัตสโกมหิ กัมมทายาโท กัมมโยนิ กัมมพันธุ กัมมปฏิสรโณ” ก็ด้วยกฎของกรรม พระโพธิสัตว์เป็นความสำเร็จโดยกำเนิดของท่าน เป็นบุพพนิมิต เฉพาะท่าน คนมีบารมีธรรมอย่างนั้นก็เป็นอย่างนั้นเอง และ เราจะเห็นว่าในระยะ همین ๆ ปีนี้ก็ไม่มีคนเป็นพระพุทธเจ้า มีอยู่องค์เดียวเท่านั้นเอง และคนในสมัยนั้นเขาเห็นกัน เขา ตื่นเต้น เขาอัศจรรย์ นำลูกไปมอบเป็นบริวารของเจ้าชาย สิทธัตถะ เด็กที่เกิดเพียงวันเดียว คนนำลูกมามอบเป็นบริวาร ถ้าไม่มีอะไรอัศจรรย์ คนจะนำลูกไปมอบทำไม พอมีการ ทำนายก็ยิ่งมามอบกันใหญ่ ทั้ง ๒ ราชวงศ์ เอาลูกมามอบกัน ต่อมาท่านเหล่านั้นก็ออกบวชตามเสด็จ เพราะมีการทำนาย ว่าจะได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิ ก็จะเป็นบริวารถ้าออกบวชก็ จะเป็นพระพุทธเจ้าก็จะออกบวชตาม ถ้าเป็นเรื่องธรรมดาก็ ไม่มีคนนำลูกมามอบให้ ต้องคิดให้เป็นว่าเรื่องเหล่านี้เป็นเรื่อง

อะไร เขารู้ด้วยอะไร สัมผัสด้วยอะไร ลองคิดเปรียบเทียบดู
ต้องหัดคิดให้เป็น คิดให้ชอบ

ความคิดชอบพระพุทธเจ้าเรียกว่า “สัมมาสังกัปปะ”
เป็นองค์มรรคข้อที่ ๒ คิดชอบคิดอย่างไร อย่าให้กิเลส
เพิ่ม บางทีเรามีปัญหาก็บอกว่ากลุ้ม ตามว่ากลุ้ม
เรื่องอะไร ลองอธิบายซิ อธิบายอย่างนั้น ๆ แล้วยังคิด
อยู่มันก็กลุ้ม เหมือนเราไปจับไฟรู้ว่าร้อนก็วางเสียซิ
ก็จะหายร้อน เพราะฉะนั้นความคิดที่เรียกว่าคิดชอบ ต้อง
ไม่ร้อน พระพุทธเจ้าทรงแสดงความคิดไว้ ๓ สาย คือ

๑. เนกขัมมสังกัปปะ คิดที่จะดึงกายจิตของตนออกไป
จากกามซึ่งพระพุทธเจ้าทรงจำแนกทั้งความคิดและการกระทำ
ไว้ ๔ ประเภท คือ

ไม่ออกทั้งกายทั้งใจ

พวกที่มัวเมาหมกมุ่นอยู่ตามบาร์ ตามคลับ เมืองไทย
มีอะไรพิลึกพิลั่น บางทีในวัดมีการฟังเทศน์ นั่งกรรมฐาน
ข้างวัดก็มีบาร์ เดินกันโครมคราม ๆ เมาเหล้ากันวุ่นไปหมด
สวรรค์กับนรกวางเรียง ๆ กันปนเปกัน มีคนเล่าว่าที่พม่า
๒ ทุ่มคนเขานอนแล้ว ไม่มีโรงหนังโรงมหรสพหรูหรา ฟุ่ฟ้า
อยู่กันเรียบ ๆ ง่าย ๆ เขาสำรวจพบน้ำมันในประเทศพม่า
๓๐ กว่าปีมาแล้ว ท่านอุณฺษบอกว่ไม่เป็นไร เก็บไว้อย่างนั้น
แหละ เก็บไว้ให้ลูกหลานขุดขึ้นมาใช้ อยู่ใต้ดินไม่มีใครเอา

มาใช้ ไม่มีใครขโมย บ้านเมืองของเขาเรียบ ๆ เรียบอกว่า
เขาไม่เจริญ แต่ที่จริงเขาสบาย ไม่เดือดร้อน ไม่ต้องแข่งกับ
ใคร ไม่ต้องกลัวขาดดุลงบณ ที่เราเดือดร้อน เพราะเราอยู่ด้วย
กามด้วยความอยาก ความโลภ อยากเกินไป

กายออก แต่ใจไม่ออก

นอกจากนี้อาจบวชเป็นพระ เป็นสามเณร เป็นชี ก็ตาม
บางคนยังเป็นห่วง ที่บ้านจะเป็นอย่างไร มีอันตรายอะไร
ใจไม่ออกจากบ้านตัวอยู่ที่วัด ใจอยู่บ้าน ผู้ที่จำวันออกพรรษาได้
แม่นยำที่สุดคือพระบวชใหม่ ถ้าถามจะตอบได้ทันที ถาม
พระเก่าจะไม่ค่อยรู้เรื่องเพราะมีงานมีการที่จะต้องทำ กาย
อยู่ในวัด ใจอยู่ในวัด เลยไม่ค่อยรู้เรื่องนอกวัด

ใจออก แต่กายไม่ออก

คนพวกนี้ใจเว้นกิเลสที่ก่อให้เกิดความใคร่ต่าง ๆ ความ
เดือดร้อนต่าง ๆ ลดละความโลภ ความโกรธ ความหลงลงได้
อยู่ที่บ้านเป็นพ่อ เป็นแม่ ทำอะไรอยู่ที่บ้าน ไม่ทำไปตาม
อำนาจของกิเลส ไม่ต้องมาบวช ไม่ต้องมาโกนหัว บวช
จริง ๆ อยู่ที่ใจ ไม่ใช่อยู่ที่กาย ไม่อยู่ที่รูปแบบ ผู้ที่บวชเป็น
ไปตามพิธีกรรม เป็นชั้นของพิธีกรรม เป็นชั้นของวินัย
กฎหมายที่ต้องปฏิบัติเหมือนกัน แต่จริง ๆ แล้วต้องเข้าถึงใจ
พระอริยบุคคลระดับอนาคามีบางคนไม่ได้บวช เช่น จิตตคหบดี
อุคคหเศรษฐี ท่านอยู่ที่บ้าน แต่ท่านไม่เกี่ยวข้องกับกามคุณ
ทั้งหลาย คำว่ากามคุณ ไม่ได้หมายถึงเรื่องของชาวบ้าน

หมายถึงความอยากในวัตถุทั้งหลาย ท่านไม่มีความอยาก
ในวัตถุเหล่านั้น เพราะท่านละการราคะสังโยชน์ได้ ท่านก็
อยู่ที่บ้านอาจเรียกว่าฆราวาสมุณี นักบวชภายในบ้านทุกคน
สามารถที่จะบวชได้ โดยเฉพาะท่านที่เป็นผู้หญิง บางคนอยาก
จะบวชเป็นภิกษุณี ที่จริงไม่จำเป็น เพราะเราบวชใจของเรา
ได้ คำว่าบวชแปลว่า เว้นรอบ ป ว ช แปลว่าเว้นรอบ
เว้นชั่ว หมายถึงเว้นบาปนั่นเอง อยู่ที่ใดก็ตาม ถ้ามีการงด
เว้นการเบียดเบียน การประทุษร้ายกันได้ ไม่ประทุษร้าย
ทางกาย ด้วยศีล ไม่ประทุษร้ายทางใจด้วยสมาธิด้วยปัญญา
ก็เป็นการบวช

เพราะฉะนั้นการบวชไม่ได้อยู่ที่รูปแบบ แต่เราจัดให้
สวยงามเป็นระเบียบเรียบร้อยขึ้นมาตามทางวินัย ในด้าน
ธรรมไม่มีรูปแบบอะไรถ้าเข้าถึงใจจริง ๆ

ออกบวชทั้งกายและใจ

ประเภทนี้เป็นจุดประสงค์จริง ๆ ของการบวช เพราะ
ว่ามาถึงขั้นหนึ่ง ชาวบ้านบรรลุลุอรหัตเป็นพระอรหันต์ได้
แต่เป็นพระอรหันต์ในเพศฆราวาสไม่ได้ มีข้อแม้อยู่จุดหนึ่ง
มีผู้บรรลุลุอรหัตเป็นพระอรหันต์สมัยนั้นมาก เช่นพระยส-
กุลบุตรบรรลุลุอรหัตก่อนบวช พระนางเขมาเถรีภิกษุณีบรรลु
อรหัตก่อนบวช ท่านเหล่านั้นจะทำได้ ๒ อย่าง คือ นิพพาน
เสียในวันนั้น เช่น สันติมหาอำมาตย์ พังเทศน์บนหลังช้าง เมื่อ
พระพุทธรเจ้าเทศน์ ท่านมาเหล้าอยู่ พอเทศน์เสร็จ ท่านพิจารณา

บรรลุมรรคผลเป็นอรหันต์และอายุหมดพอดีลงจากหลังช้างไม่ทัน
เลยได้กราบทูลลาพระพุทธเจ้าหนีพพานบนหลังช้างไปเลย

พระเจ้าสุทโธทนะบรรลुพระอรหัตเป็นพระอรหันต์บน
พระแท่นที่ทรงประชวรอยู่ ซึ่งได้นิพพานไปเลย โดยรูปกาย
ท่านเป็นฌราวาส โดยจิตใจท่านเป็นพระอรหันต์

ดังนั้นการออกทั้งกายทั้งใจเป็นเป้าหมายจริง ท่านที่มา
บวช ใจควรอยู่วัดด้วย ถือว่าออกทั้งกายทั้งใจ ไม่พะวัภพะวน
วางธุระเรื่องทางบ้านไว้ เราจะอยู่หรือไม่อยู่ สมมุติว่ามี
อันตรายอะไร เราก็แก้อะไรไม่ได้ ใจของเราให้สงบ
ตัดเครื่องกังวลต่าง ๆ ไม่เอามาเป็นอุปสรรค ไม่เอามาเป็น
เครื่องกังวล มุ่งทำตัวกุศลที่เป็นอริยทรัพย์ อันเป็นสมบัติ
ติดตัวได้ตลอดไป โลกียทรัพย์เปลี่ยนแปลงไปก็เป็นเรื่องของ
มัน ปัจจุบันไม่เปลี่ยนแปลงวันหลังก็ต้องเปลี่ยนแปลง เราก็
เอาไปไม่ได้ นี่คือการใช้ปัญญาคิดออกจากความชั่วความสว
งาม ความโลภ อย่างน้อยให้โลภน้อยลงหน่อยก็ยังดี

๒. อพยาบาทสังกัปปะ คือคิดในทางไม่พยาบาท

ไม่จงล้าจงผลาญ ไม่คิดโต้ตอบ ไม่คิดทำลายล้าง
ใคร ให้สังเกตว่าเป็น ความคิดที่มีลักษณะลุ่มลาม เหมือนกับโรค
มีโรคแทรกซ้อนจากโรคนี้แล้วก็ไปโรคนั้น ลุ่มลามเหมือน
โรคแทรกซ้อน บางคนเป็นโรคเบาหวาน แต่ตายเพราะโรค
แทรกซ้อน เพราะในจิตใจคนเขามีโรคแทรกซ้อน เลยทำให้
เกิดความสับสน ความอาฆาตพยาบาท พระพุทธศาสนา

แสดงไว้ ๔ สายและลับสน คนทำดี เราก็มองไม่ดี
เราก็มองไม่ดี ลองสังเกตทั้ง ๔ สาย คือ

ปรารภเรื่องผ่านมาแล้วว่า คนนี้เคยทำอันตรายแก่
เรา เราก็มองไม่ดี เคยทำอันตรายแก่ญาติมิตรของเรา เรา
ก็มองไม่ดี นี่แสดงว่าทำไม่ดีเราจึงมองไม่ดี คนนี้ทำประ-
โยชน์แก่สกุลแก่ศัตรูของเรา เราก็มองไม่ดี เป็นมองไม่ดี
แก่คนที่ทำดี

พยาบาทปรารภปัจจุบันว่า

คนนี่กำลังทำอันตรายแก่เรา คนนี่กำลังทำอันตรายต่อ
ญาติพี่น้องของเรา คนนี่กำลังทำประโยชน์แก่ศัตรูเรา เรา
โกรธอีก ทำความดีก็โกรธ

พยาบาทในเรื่องอนาคต ลองสังเกตดูจิตใจของเรา โจรบาง
คนทำไม่ปล้นแล้วฆ่า เอาทรัพย์เขาไปแล้วทำไมต้องฆ่า
แสดงว่าโกรธล่วงหน้า เพราะกลัวว่าวันหลังคนนี้จะกลับมา
เป็นพยาน จะเป็นอันตรายต่อตน เป็นพยาบาท ที่ปรารภ
เรื่องอนาคต เรื่องจริงยังไม่เกิด คิดเอาเลยฆ่าปิดปาก
เพราะคิดว่าถ้าปล่อยทิ้งไว้จะเป็นอันตรายแก่ตน แก่ญาติมิตร
ของตน หรือถ้าปล่อยไว้ต่อไปจะเป็นประโยชน์แก่ศัตรู อย่าง
ในสมัยโบราณมีการฆ่าล้างโคตร ที่กลัวจะเป็นอันตราย
ต่าง ๆ เพราะเกิดจากความพยาบาท ความโกรธ เป็นโรคที่
ลูกกลมเผาผลาญจิตใจของบุคคล ลองหยุดคิดดูซิ ในขณะที่เราคิด

พยายาม คนที่เราคิดพยายามอาจจะนอนหลับไปแล้ว แต่
เรากลับนอนกระสับกระส่าย เราประหลักร้ายตัวเอง เป็น
ความคิดที่เป็นศัตรูต่อตนเองไม่ได้ประโยชน์อะไร ท่านบอกว่า

**อยู่คนเดียวให้ระวังความคิด อยู่ท่ามกลางมิตรให้ระวัง
วาจา**

เพราะฉะนั้นอยู่คนเดียวอย่าคิดฟุ้งซ่าน คนที่เราพยายาม
ไม่รู้ว่าอยู่ที่ไหน เราก็มานอนกระสับกระส่าย คิดแก้แค้น
โต้ตอบ เรื่องมันก็แล้วไปแล้ว แม้เรื่องที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน
สมมุติว่าใครมาด่ามาว่าเรา ให้ตั้งปัญหาถามใจตนเองว่า
**คนที่มาด่ามาว่าเราเป็นคนดีไหม ถ้าไม่ดีเราก็ปล่อย
ให้ด่าไป**

ถ้าเราไปด่าตอบด้วย ก็เพิ่มคนไม่ดีขึ้นอีกคนหนึ่ง ดังนั้น
โบราณท่านจึงว่า **ตบมือข้างเดียวไม่ดัง** เขาตบก็ตบไป
เราไม่ตบ มันก็ไม่ดัง ในอำเภอหนึ่ง นายอำเภอเกิดนึกสนุก
ในการจัดงานประจำปี ประท้วงนักด่า ว่าใครด่าเก่งที่สุด
มีข้อแม้ว่า ด่าซ้ำไม่ได้ คัดเลือกมาจากหมู่บ้าน มาแข่ง
กันก่อน ได้ยอดนักด่าหญิง ๑ ชาย ๑ มาแข่งกัน ยืนด่า
คนเดียว มีข้อแม้ว่าอย่าซ้ำ ปรากฏว่ายอดนักด่าหญิงด่าได้
๗ นาที ก็หมดคำด่าไปแล้ว ทำไมคนจึงด่ากันได้หลายชั่วโมง
ก็เพราะใช้คำซ้ำจึงด่ากลับไปกลับมาได้นาน ๆ โยนกันไป

โยนกันมา เหมือนลูกบอลลูกเดียว โยนกลับไปกลับมา ก็เล่นกันได้เป็นชั่วโมง ถ้าเราไม่ด่าตอบก็จบ ก็ปล่อยให้เขาด่าไป คำด่าว่าไม่ได้เป็นหอกเป็นแหลน ถ้าเป็นหอกเป็นแหลนก็ต้องคอยหลบหน้อย เราไปรับเอาเฉย ๆ ผู้ชายยอดนักด่าด่าได้เพียง ๕ นาที ผู้หญิงชนะด่าได้นานกว่า ๒ นาที เพราะคำด่ามีไม่ก็คำ เพราะฉะนั้นถ้าเรามองในจุดนี้ได้ว่า ปล่อยให้เขาชั่วไปคนเดียวเราไม่ชั่วด้วย เหมือนในโคลงโลกนิติว่าไว้ว่า

หมาตัวใดร้ายขบ	บาทา
อย่าขบต่อต่อหมา	อย่างจิ้ง
ทรชนชาติชั่วทา-	รุธโทษ
อย่าโกรธทำหน้าบึ้ง	ตอบถ้อยถือความ

หมากัดถ้าเรากัดตอบ แสดงว่าเราก็ดัดตัวเองเป็นหมาด้วย เลยกลายเป็นหมา ๒ ตัว ทั้ง ๆ ที่เราเป็นคน คงเคยได้ยินข่าวเรื่องฝรั่งคนหนึ่งเลี้ยงหมาไว้ โกรธหมากัดหูหมาเกือบขาด ถูกศาลลงโทษห้ามเลี้ยงหมา ๑ ปี คนอินโดนีเซียคนหนึ่งก็อยากดั่งขึ้นมา หมากัดลูก ก็เลยกัดหมาตาย เพราะอยากดั่งจึงทำอะไรเพี้ยน ๆ ไป ถ้าเรามามองดูว่าคนที่ทำประโยชน์ให้ศัตรูของเราก็เป็นการดี ศัตรูของเราเขาอยู่ดีมีสุข เขาจะไม่ต้องมาเบียดเบียนเรา หรือไม่ก็หยุดพยายาทำในปัจจุบัน อนาคตเป็นเรื่องยังไม่เกิด เขาจะเป็นหรือไม่เป็นก็ไม่รู้ เขาอาจจะตายไปก่อนไม่ทำอะไรเรา หรือเรา

อาจจะตายไปก่อนที่จะทำอะไรก็ได้ ช่วยให้หยุดความคิด
พยายาม จิตใจเราก็สงบ นั่นคือความคิดในแนวที่เรียกว่า
สัมมาสังกัปปะ คิดง่าย ๆ คิดให้กิเลสมันลดลงไป การจะดู
ผลการปฏิบัติในทางพระพุทธศาสนา ดูว่ากิเลสมันลดลงหรือ
ไม่ อายุเรามากขึ้น กิเลสมันเพิ่มขึ้น แสดงว่าไม่ได้ผล อายุ
มากขึ้น กิเลสต้องลดลง พระพุทธเจ้าทรงแบ่งพระเป็น ๓ ชั้น
พระนวกะ เป็นผู้ใหม่ ยังอ่อนแอ คลอนแคลน เก่งบ้าง
ไม่เก่งบ้าง

มัชฌิมะ ท่ามกลาง หมายความว่าพรราชาตั้งแต่ ๑๐
ลงมา ถือว่าเป็นระดับกลาง โดยส่วนรวมควรจะดีกว่าพระใหม่
เถระ แปลว่ามั่นคง หนักแน่น หมายความว่ากิเลสลดละ
ลงไปมาก ไม่ใช่กิเลสเพิ่มตามตัว เพิ่มตามพัด พัดยศสูงขึ้น
กิเลสเพิ่มขึ้น ก็จะต้องทนแทนที่จะขึ้นสวรรค์หรือได้นิพพาน
ที่เขาบอกว่า ตกนรก ขึ้นสวรรค์ อย่าเข้าใจว่านรกอยู่ใต้ดิน
สวรรค์อยู่บนฟ้า แต่เป็นโลกเป็นปรโลก คือโลกอื่น
ที่ว่าตกคือสภาพจิตมันตก ตกด้วยความโลภ ความโกรธ
ความหลง คลุกเคล้าด้วยความโลภ ความโกรธ ความหลง
นรกแปลว่าแหว พระพุทธเจ้าทรงอุปมาเหมือนหลุมถ่านเพลิง
ที่ร้อน ตกลงไปแล้วร้อนใจ ที่เราเรียกว่า ไฟราคะ ไฟโทสะ
มันร้อน แสดงว่าจิตเราก็ตกลงไป ถ้าตกในปัจจุบันชาติหน้า
ไม่ต้องห่วง ก็ตกอยู่นั่นเอง การขึ้นสวรรค์ แสดงจิตมันขึ้นสูง
เหนือกิเลสขึ้นสวรรค์แปลอารมณ์ดีเปลิดเพลิง เทียวเล่นตามสบาย

แบบพุทโธแปลว่ารู้ แปลว่าตื่น แปลว่าเบิกบาน คือจิตใจที่มีความเมตตา มีความรัก ความสามัคคี จิตจะขึ้นบาน ดูกันในปัจจุบัน จิตขึ้นสวรรค์เข้าสู่ภพที่ประณีต มีรูปประณีต มีเสียงประณีต มีกลิ่นประณีต มีรสประณีต มีสัมผัสประณีต มันอยู่ที่ความคิด อยู่ที่จิตใจที่มีความเปลี่ยนแปลง แม้แต่ความคิดกิเลสก็ลด ถ้าคิดกิเลสเพิ่ม จะนอนไม่หลับ คิดแต่จะทำอย่างไรจึงจะคิดโดยไม่ร้อน คิดไม่ร้อนคือคิดโดยไม่พยายาม เรียกว่า อพยาบาทสังกัมปะ ดำริในทางไม่พยายามใคร

๓. อวิหิงสาสังกัมปะ คิดในทางไม่เบียดเบียน

คิดในทางเมตตากรุณา ความเบียดเบียนนั้นเกิดจากวิหิงสา คนเราเป็นสัตว์โลกชนิดหนึ่ง แต่เป็นสัตว์โลกที่ธรรมชาติสร้างมาให้ใช้สติปัญญาในการดำรงชีวิต เราไม่มีเขี้ยวยาวๆ ไม่มีเขาแหลมๆ ไม่มีเล็บแหลมๆ ไม่มีพิษอยู่ตรงไหน แต่ให้ใช้สติปัญญาในการดำรงชีวิต หลักพระพุทธศาสนามีระบบพัฒนาคน จากสัตว์ขึ้นไปเป็นมนุษย์ คำว่าคนเราเรียกจากคำว่าชน ชนแปลว่าสัตว์ที่เกิดมา หรือสิ่งที่เกิดมา ประชาชน คือหมู่สัตว์ที่เกิดมา ไม่มีพิเศษอะไร คำว่าบุคคลแปลว่าสัตว์โลกที่เกี่ยวกินของที่ไม่สะอาด ลองคิดดูมีสัตว์ชนิดไหนบ้างที่กินไม่เลือกเหมือนอย่างคน พวกวัวควายกินใบหญ้าใบไม้ คนกินหมดทุกอย่าง กินถนน กินภูเขา กินเหล็ก กินหิน กินทั้งตามน้ำทั้งทวนน้ำ กินจนเป็นเปรต คือไม่อิ่ม อย่างที่ท่านบอกว่า ท้องเท่าภูเขา ปากเท่า

รูเข็ม กินเท่าไรก็ไม่อิ่ม บุคคลคือสัตว์โลกที่กินของไม่สะอาด
ได้มาในทางกุศลก็มี ทางอกุศลก็มี ฉ้อโกง เบียดเบียนเขามา
กิน ลักกิน ขโมยกิน เรียกว่าบุคคล

พระพุทธศาสนาช่วยพัฒนาคน ขึ้นไปให้อยู่ในจุดที่
เรียกว่า มนุษย์ คือสัตว์โลกที่มีใจสูง

สัตว์ที่รู้ว่าอะไรเป็นประโยชน์ อะไรไม่เป็นประโยชน์
ทุกอย่างในโลกนี้มี ๒ อย่างเท่านั้น คือเป็นประโยชน์กับไม่
เป็นประโยชน์ เราเจอทางแยก มี ๒ ทางคือ ทางที่ควรไป
กับทางที่ไม่ควรไป อาจจะมีทางแยกสัก ๖ ทาง แต่มีทางที่
ควรไปอยู่ทางเดียว สิ่งทั้งหลายในโลกมีสิ่งที่มีประโยชน์
กับสิ่งที่ไม่ใช่ประโยชน์ ใครเป็นคนมองจุดนั้นว่าเราได้ประโยชน์
หรือไม่ได้ประโยชน์แสดงว่ามีปัญญา จนสามารถมองหา
ประโยชน์จากสิ่งเหล่านั้นได้ บางที่เราไม่รู้ว่าอะไรเป็น
ประโยชน์ อะไรไม่เป็นประโยชน์ ที่เราสอนกันมาตลอดตั้งแต่
สมัยโบราณว่า รู้ว่าอะไรเป็นบาป อะไรเป็นบุญ อะไรเป็นคุณ
อะไรเป็นโทษ อะไรเป็นกุศล อะไรเป็นอกุศล เป็นคู่ ๆ กัน
ที่จริงก็สอนเรื่องดีกับไม่ดีนั่นเอง หมายความว่า

ถ้าดีก็เป็นประโยชน์ ถ้าไม่ดีก็ไม่ใช่ประโยชน์ บุญก็
เป็นประโยชน์ บาปก็ไม่ใช่ประโยชน์ ลองสังเกตบางครั้ง
เราไม่คิดว่าเราทำอะไร ทำไปเพื่ออะไร ว่ากันคล่อง ๆ ไป
ทั้ง ๆ ที่แสดงความต้องการมาโดยตลอด เช่นเวลาทำบุญตอน

สุดท้ายอธิษฐานว่า “อัมหากัง ทิมรัตตัง หิตายะ สุขายะ”
แปลว่า เพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุขแก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย
ตลอดกาลนานเทอญ ทุกครั้ง แสดงว่าเราต้องการประโยชน์
แต่เราไม่รู้ว่าที่เราทำ เราทำอะไร พระอาจจะเกรงใจโยม
ไม่กล้าพูด ไม่กล้าบอก โยมบางคน ศิลข์อากาเม แปลว่าอะไร
ยังไม่รู้ มาถึงก็พูดขอศีลเป็นภาษาบาลี พระก็ให้ศีลเป็นภาษา
บาลี โยมก็ไม่กล้าถาม พระก็ไม่กล้าบอก ในที่สุดก็อยู่กันมืด ๆ
บอด ๆ ถ้าเรามองให้ดีจะเห็นว่าสิ่งทั้งหลาย มีที่เป็นประโยชน์
กับไม่เป็นประโยชน์ เช่นมะพร้าว มังคุด ทูเรียน ประโยชน์
คือกินได้ กับกินไม่ได้ กินได้นี้กินอย่างไรจึงจะเป็นประโยชน์
มาก กินอย่างไรจึงจะเป็นประโยชน์น้อย ขึ้นอยู่กับปัญญา
ของคน เราปรุงทูเรียนเป็นข้าวเหนียวน้ำกะทิทูเรียน ฯลฯ
แสดงว่าเรามีปัญญาเราปรุงออกไปได้หลายอย่าง พอถึงเมล็ด
ทูเรียน เราก็คิดปรุงเมล็ดทูเรียน เมื่อก่อนคนไม่รู้ว่ากินได้
ก็ทิ้ง คนบางคนมีปัญญาเอาเมล็ดทูเรียนไปกินอีก คนมีปัญญา
เอาเปลือกทูเรียนไปใช้ประโยชน์ได้อีก ในประเทศญี่ปุ่นมีการ
ทำมุกต่างสี เป็นความคิดที่น่าอัศจรรย์มาก เขาเอาเปลือก
หอยมุกซึ่งปีหนึ่ง ๆ มีมากกองเป็นภูเขาไม่รู้จะนำไปทิ้งที่ไหน
คิดกันมานานก็นำเอาเปลือกหอยมุกไปปั่นทำเป็นลูกบิดเล็ก ๆ
ใส่เข้าไปในตัวมุก ตัวมุกก็คายเคลือบเมือกของหอยเข้าไปห่อ
หุ้มลูกบิดกลายเป็นมุกหลากสี ร่ำรวยไปตาม ๆ กัน ด้วยการ
ขายเปลือกหอย สติปัญญาของคนระดับหนึ่งทั้ง แต่สติปัญญา

คนอีกระดับหนึ่งนำมาใช้เป็นประโยชน์และขายได้ราคาเป็น พัน ๆ หมื่น ๆ การจะเข้าถึงสิ่งที่เป็นประโยชน์และไม่เป็น ประโยชน์อยู่ที่เราเอาปัญญาเข้าไปใช้มากน้อยแค่ไหน

มองดูแนวของพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าทรงใช้ทุกชั้น โดยทรงสอนในแง่ สิ่งมีประโยชน์หรือไม่มีประโยชน์ว่า เป็น ทางเสื่อม ทางเจริญ พุทกัณง่าย ๆ ธรรมดา อบายมุขคือ ทางเสื่อม สอนระดับศีลธรรมจรรยา คนมีปัญญาขนาดนี้ บอกระดับนี้ อย่าดื่มเหล้า อย่าเล่นการพนัน อย่าคบคนชั่ว เป็นมิตร อย่าเกียจคร้านทำการงาน แต่ท่านจะเห็นว่าคนมี ปัญญามาก อยู่ในโรงมหรสพคิดธรรมะได้ พระสารีบุตรดู มหรสพคิดจนออกบวชเพราะเห็นว่า ไม่เป็นประโยชน์ มันเป็น อบายมุข เป็นทางเสื่อม ทุกอย่างเมื่อมาถึงตัวคนมีปัญญา สามารถใช้ประโยชน์ได้หมด

ซากศพเขาทิ้ง พระพุทธเจ้าเอามาเป็นอารมณ์กรรมฐาน
เศษอาหารที่เขาทิ้ง พระพุทธเจ้าเอามาเป็นอาหาร
เรปฏิกูลสัญญา โดยสอนให้มองเห็นความสกปรกของอาหาร
เศษกระดูกที่เขาทิ้ง เอามาเป็นอารมณ์กรรมฐาน

ผ้าบังสุกุลที่เขาทิ้ง พอซักพอหม่ได้ก็เอามาทำจีวร วิธี
ของพระพุทธเจ้านำมาใช้ประโยชน์ทุกระดับ ไม่เป็นประโยชน์
เอามาใช้ประโยชน์แง่ใดแง่หนึ่ง ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับปัญญา
ถ้ามองจากสายพระพุทธเจ้าที่สมบูรณ์จะเป็นประโยชน์หมด

มีคนคนหนึ่งเป็นเศรษฐี ไปเฝ้าพระราชินี แม่ยาย
มาที่บ้าน แม่ยายเป็นคนหูตึง ตามลูกสาวว่า ผัวแกไปไหน
ลูกสาวบอกว่าไปเฝ้าพระราชินี แม่ยายว่า บวชรี ทำไมบวช
เสียล่ะ ทะเลาะอะไรกัน ไวยวายใหญ่ คนเดินผ่านได้ยินเข้าก็
สงสัยว่า เอ๊ะ บวชเมื่อไร เมื่อวานนี้ยังเห็นอยู่ แม่ยายก็ยังส่ง
เสียงลั่น ลูกสาวพูดเท่าไรก็ไม่ได้ยิน คนก็นำไปพูดกันว่า
เศรษฐีคนนั้นขาบวชเสียแล้ว เล่าลือกันไปใหญ่ เพื่อนฝูงเดินไป
เจอเศรษฐีตอนกลับจากเฝ้าพระราชินี ก็บอกว่าคนขาเลื่อกันว่า
ท่านบวชแล้วทำไมยังอยู่ พอสอบถามกันแล้วก็บอกว่าคำนี้
วิเศษมาก ที่เขาเลื่อกันว่าบวช เรายังไม่ได้บวชต้องบวช
กลับไปเฝ้าพระราชินี กราบทูลว่า ข้าพระองค์ไม่ได้คิดจะ
บวช แต่คนมาเลื่อว่าข้าพระองค์บวช เพราะฉะนั้นขอลาบวช
แล้วก็ไปบวช

จะเห็นว่า ขวาคคล้าย ๆ เป็นอัมพมงคลสำหรับคนบางคน
แต่คนนี้ได้ยินถือว่าเป็นประโยชน์ เป็นนิมิตหมายที่ดี ปัญญา
ที่เป็นปัญญาสุดยอด ย่อมนำมาใช้ได้หมด กิเลสก็นำมาใช้
เป็นประโยชน์ได้ เพราะฉะนั้นเวลาเรามองคำสอนของพระ-
พุทธเจ้า ถ้าเราใช้เป็นจะได้ประโยชน์หมด

คำสอนของพระพุทธเจ้ามีอยู่ ๔ กลุ่ม

กลุ่มของ ทุกข์ห้า คือ เกิด แก่ เจ็บ ตาย ความโศก
รำไร รำพัน ความทุกข์ ความเสียใจ ฯลฯ พระพุทธเจ้า
ไม่ได้ทรงสร้างอะไร มันเกิดมาก่อน มันเกิดตั้งแต่โลกมีสิ่งที่มี

ชีวิตมันก็เป็นของมันอย่างนั้น เพราะฉะนั้นกลุ่มนี้ถ้าเรา
รู้ความจริง เราก็จะได้ประโยชน์ ทรงสอนให้เราพิจารณาว่า
เรามีความแก่เป็นธรรมดา จะอ่วงพันความแก่ไป
ไม่ได้

ยอมรับไหมว่าแก่แล้ว ไม่ต้องข้อมผม ไม่ต้องทำศัลย-
กรรมตกแต่ง ร่างกายเราแก่ ให้หัวใจแก่ด้วย แก่ศีล แก่ทาน
แก่ภาวนาร่างกายเรามันอ่อนมันเปลี้ยลง แต่ให้ธรรมะเพิ่มขึ้น
ตกลงว่าแก่ศีล แก่ทาน แก่ภาวนา เป็นคนแก่น่ากราบนำไหว
อายุแก่ไม่ได้ ไม่ต้องไปแก้มัน แต่ที่เราแก่ได้คือ ละความชั่ว
ประพฤติกวามดี พระพุทธเจ้าไม่ได้สอนให้เราแก่ที่ แก่ เจ็บ
ตาย พระพุทธเจ้าเองก็แก่ ตรัสรู้แล้วก็ยังแก่ เราแก่ได้
ว่าความชั่วนี้ต้องลดลงไป ให้แก่ศีล แก่ทาน แก่ภาวนา ลด
ความหยาบคายร้ายกาจ การข่มขู่การตะคอก สามภรรยา
เคยทะเลาะทุ่มเถียงกันมาตั้งแต่หนุ่มจนแก่ แก่แล้วเลิกเถียงกัน
ที่อายเด็ก ๆ เด็กจะได้ตัวอย่างที่ดี

เรามีความเจ็บไข้เป็นธรรมดา ให้เจ็บเฉพาะกาย อย่า
ให้เจ็บใจไปด้วย ปวดศีรษะนิดเดียวทำท่าจะตาย แสดงว่าใจ
มันเจ็บด้วย ลองสังเกตบางครั้งเราหนาว เรากอดอก ทำให้
ใจไปบวกหนาวขึ้น ทำเฉย ๆ ไม่ต้องไปสนใจ มันหนาวเท่า
ที่มันหนาว ใจไม่ไปบวกเข้า ไม่มีอุปาทาน ทุกข์ก็ไม่เกิด
จากการหนาว โลกเราไม่หนาวมันก็ร้อน ไม่ร้อนมันก็อุ่น
ก็เท่านั้น เราอยู่ในโลกก็ต้องเจออย่างนั้น ไม่หวั่นไหวกับ

เรื่องเหล่านี้:

เรามีความตายเป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นความตายไปได้
ญาติพี่น้องตายก็เป็นของธรรมดา เวลามีการตาย ก็มอง
เป็นเรื่องธรรมดา คนตาย คนส่วนมากร้องไห้ ถ้าไม่ร้องไห้
ถือว่าไม่มีน้ำใจ เพื่อนที่ไม่ถึงธรรมะจะตำหนิ พ่อแม่ตายเรา
ควรจัดงานศพ มัวมาร้องไห้ก็ไม่ทำให้พ่อแม่ฟื้นขึ้นมา
เป็นธรรมดาที่จะต้องพลัดพราก อย่างสามีภรรยาเมื่อก่อน
เราก็ก็นี่ ไม่รู้เป็นใคร เราไม่ได้ตกลงเป็นสามีภรรยา
กันมาแต่ชาติก่อน เพิ่งมาเจอกันในชาติปัจจุบัน ตอนหนุ่มสาว
เราไม่มีมาก่อน แล้วเรามี ก็กลับไปสู่การไม่มี ดลยจากกัน
ไป อาจจะพบกัน เรามองในแง่ธรรมดา เราก็ก็นาย อย่าง
ที่ห้ามแต่งไว้ในอุทานธรรมว่า

สุขทุกข์อยู่ที่ใจไม่ใช่หรือ

ถ้าใจถือก็เป็นทุกข์ไม่สุขใส

ใจไม่ถือก็เป็นสุขไม่ทุกข์ใจ

จะอยากได้ความสุขหรือทุกข์นา

คิดดูถ้าไปถือเข้าจะเป็นทุกข์ทันที ถ้าเราวางก็จะเป็น
ความสุข อะไรที่เราแบกเราห้ามจะหนัก แต่ถ้าเราวางจะเบา

จิตใจของบุคคลก็เหมือนกัน ถัดไปยึดไปถืออะไรไว้มันก็
เป็นทุกข์ ปัญหาสำคัญเพราะเราปฏิบัติธรรมไม่เป็น ลอง
สังเกตว่าพรหมวิหารสี่ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขาเป็น
การใช้ที่ละอย่าง ไม่ใช่ใช้ทั้ง ๔ อย่าง ผิดกับอิทธิบาทสี่

ต้องใช้ครบ ๔ อย่าง ถ้าไม่ครบจะเดินไม่ได้ ต้องมี ฉันทะ
วิริยะ จิตตะและวิมังสา ต้องครบ ๔ อย่างตลอด แต่พรหมวิหาร
เป็นกลุ่มธรรมเฉย ๆ

เมตตาใช้กับคนทั่วไป คือความรักใคร่ปรารถนาดี ที่ต้องแผ่
เมตตาว่า สัตว์ทั้งหลายทั้งปวง จงอย่ามีเวรอย่ามีภัยอย่าเบียด
เบียนกันอย่าประทุษร้ายกัน จงอยู่ดีมีสุข ตามสมควรแก่
ฐานะของตนจะเห็นว่า ไม่ได้อยู่ที่การสวดแผ่เมตตาอย่างเดียว
แต่อยู่ที่ว่าใจเป็นอย่างไรหรือเปล่า บางคน นั่งแผ่เมตตาว่า
สัตว์ทั้งหลายทั้งปวงจงพ้นทุกข์ พอยุงกัดตบเลย ปากก็ว่า
เรื่อยไป ไม่คิดว่าปากกับใจตรงกันหรือเปล่า บางที่ปากก็ว่า
แต่ใจไม่ได้คิดอะไรเป็นจริงเป็นจัง

เพราะฉะนั้นการเจริญเมตตาต้องออกทางกาย ทางวาจา
ทางใจด้วย เมตตาทางกาย ช่วยเหลือกันทำกิจการงานต่าง ๆ
ที่พระพุทธเจ้าทรงสอนระหว่างพระกับชาวบ้าน หมายความว่า
อย่างไร ชาวบ้านต้องมีเมตตาที่แสดงออกมาทางกาย ทางวาจา
ทางใจ คือ คิดถึงก็คิดอย่างมีเมตตา พูดก็พูดกันอย่างเมตตา
จะทำอะไรก็ทำอย่างมีเมตตา ออกมาให้ได้ทั้ง ๓ ทาง

กรุณา ใช้ในกรณีที่คนอื่นประสบทุกข์ เช่นคนจะเดิน
ข้ามถนน เดินไม่ได้ เราช่วยเหลือ นี่เรียกว่ากรุณา ไม่ใช่
เมตตา เขาตกบ่อตกเหวเราต้องช่วยเขา แต่ไม่ใช่ช่วยเขา
ตลอด

มุกิตา พอเขาได้ดีเจริญก้าวหน้า เราก็เฟลิดเฟลิดยินดีกับเขา เพราะตามปกติ ผู้อื่นได้ดี มักริษยา ริษยาเป็นโลกะโทสะอย่างหนึ่ง ตามใจเราดูว่าทำไมจึงริษยาเขา จะได้คำตอบว่า เพราะเราอยากได้เสียเอง คนขอทาน ขี้เรื้อน กุฎฐัง ไม่มีใครริษยา เพราะฉะนั้นคนที่ถูกริษยาจะต้องเป็นคนดี เป็นคนร่ำรวย เป็นคนตำแหน่งสูง ๆ ทั้งนี้ ถ้าเราถูกริษยา แสดงว่าเรามีดี ควรทำใจให้สบายได้

อุเบกขา คือบางที่เราทำอะไรไม่ได้ ก็ต้องวางเฉยเสีย อุเบกขาเป็นปัญญาที่ส่งให้พิจารณา สมมุติว่าลูกไปฆ่าคนตาย ต้องติดคุก เราจะทำอย่างไร

เมตตา ขอให้ลูกมีความสุข ความเจริญอยู่ในคุก หรือคงเมตตาไม่ไหว

กรุณา จะช่วยให้หลุดพ้นจากคุกหรือเราก็จะติดคุกอีกคน **มุกิตา** หรือแสดงความยินดี ที่ลูกได้ติดคุกหรือยังเป็นไปไม่ได้

ธรรมะ ๓ ข้อ ใช้อะไรไม่ได้เลยในกรณีนี้ ทั้ง ๆ ที่เป็นธรรมะ

ธรรมะจึงเหมือนยา ยาที่รักษาโรค ไม่ได้หมายความว่าเราจะกินได้สารพัด ขึ้นอยู่กับโรคของเรา อุเบกขา แปลว่า ทำใจเป็นกลาง พิจารณาแล้ว แก้ไขอะไรไม่ได้ ถ้าเราจะไปช่วย เราก็ผิดกฎหมาย และเราจะต้องติดคุก ถ้าเรา

จะต้องการให้เขามีความสุข ความเจริญในคุก ก็เป็นไปได้
แสดงความยินดีกับเขาก็จะต้องโกรธกันใหญ่ ทำไม่ได้สัก
อย่าง ก็ควรทำใจให้สงบ โดยยึดหลักกรรมว่า

**คนเรามีกรรมเป็นของของตน เป็นผู้รับผลของกรรม
มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่ง
อาศัย ใครทำกรรมอันใดไว้ ดีหรือชั่วก็ตาม จักต้องเป็นผู้รับ
ผลของกรรมนั้น**

ลูกเราไปฆ่าเขา ก็ต้องติดคุกเป็นธรรมดา ใคร ๆ ก็ติดคุก
ถ้าฆ่าคน เขาก็ต้องติดคุก มันเป็นกฎสากล แก่ไขอะไร
ไม่ได้ นี่คือความคิดที่เป็นปัญญา ถ้าเรายอมรับความจริงได้
ก็สบาย

พ่อกับลูกคู่หนึ่ง พ่อรักปู่มาก พ่อปู่ตาย พ่อร้องให้
เอาอาหารไปให้ปู่กินที่เชิงตะกอน ซึ่งเผาปู่ไปหมดแล้วมี
แต่ขี้เถ้า ร้องเชิญปู่มากินข้าว ด้วยความรักปู่มาก ลูก
เห็นก็รู้สึกว่่าเกินไป ปู่ตายตั้งนานยังร้องให้อยู่ พ่อดีวัว
ตาย ลูกก็เอาน้ำเอาหญ้าไปวางให้วัวกิน เรียกวัวว่าลูกขึ้น ๆ
เอาน้ำ เอาหญ้ามาให้กินแล้ว วัวตายไม่กินแกก็เขี่ยนวัว
ที่ตายแล้ว พ่อยืนมองแล้วก็ว่า ลูกนี่คงจะบ้า วัวตายแล้วยังจะ
ให้วัวลูกขึ้นมากินหญ้า ก็ดูลูก ลูกก็ถามว่าระหว่างพ่อกับ
ลูกนี่ใครบ้ากันแน่ เพราะวัวนะปากมันยังมี รูปร่างมันก็
ยังมี ถ้าจะกินได้ วัวน่าจะกินหญ้าได้มากกว่า ที่ปู่จะกินข้าว
ของพ่อ เพราะปู่มีแต่ขี้เถ้า พ่อเริ่มคิดว่าตนไม่ยอมรับความ

จริง ปู่ตายแล้ว พ่อจะร้องไห้ ปู่ก็ไม่ฟื้น ถ้าเรารับความจริง
เราจะมีความสุข นี่คือกลุ่มของทุกขสัจ ต้องยอมรับว่าเป็น
ของธรรมดา

กลุ่มหนึ่งต้องมองเห็นโทษของมัน ถ้าละได้ก็จะมีความ
สุข อย่าลืมว่า โลกก็ต้องมีกิเลส แต่อย่าให้มาก พระพุทธเจ้า
อุปมากิเลสเหมือนไฟ ไฟมีคุณอนันต์ แต่มีโทษมหันต์ ถ้าคุมไฟ
ได้คุมเตาแก๊สได้ ก็หุงข้าวกินได้ตลอด วันใดคุมแก๊สไม่ได้
แก๊สระเบิด แก๊สก็กินเรา พระพุทธเจ้าจึงสอนให้คุม
กิเลสด้วยศีล อย่าไปฆ่าเขา อย่าไปลักขโมยเขา อย่า
ไปผิดลูกผิดเมียเขา จะพูดก็พูดไม่ให้โกหกเขา คน ๔ ประเภท
นี้ท่านจึงสอนให้ฟังหูไว้หู คือ

พ่อค้าโฆษณาขายสินค้า

ทูตที่มาจากนครเมือง

คู่ความที่ต่อสู้คดีกันในศาล

ชายหนุ่มกับหญิงสาว เวลาพลอดรักกัน

ทั้ง ๔ กลุ่ม พูดไม่ค่อยจริงนัก เพียงแต่โกหกมากหรือน้อยเท่านั้น จึงบอกให้ฟังหูไว้หู เพื่อส่งเสริมให้เราคิดนั่นเอง
ให้คุมกิเลสได้ ไม่ใช่ไม่มีกิเลส แต่ไม่ถึงกับล้น จนไปฆ่า
ไปลักเขา ไปผิดลูกผิดเมียเขาไปโกหกเขา ไปดื่มสุรา ที่จริง
เรามองดูกิเลสต้องลดลงไป ถ้ากิเลสไม่ลด รักษาศีลไม่ได้
เพราะบางทีในขณะที่รับศีล ปาณาติปาตาฯ ยุ่งกั๊กก็ตบเพียะ
แสดงว่าเรายังรับศีลไปอย่างนั้นเอง กิเลสไม่ลด บางวันรับ

ศีลตั้ง ๒-๓ ครั้ง พอรับเสร็จ ก็ดีมีเหล่า แสดงว่าไม่ได้เข้าถึงใจ
กิเลสไม่ลด ยังไม่เห็นโทษ เพราะถ้าเห็นโทษก็จะละได้ เช่น
ความโกรธเรารู้ว่ามันร้อน เวลารู้สึกโกรธให้ไปยืนดูตัวเอง
หน้ากระจกความโกรธก็จะลดลง

มีชายคนหนึ่งถูกเมียด่า มาปรึกษาหลวงพ่อ หลวงพ่อ
ก็บอกอุบายให้ว่า เวลาเมียด่าให้แอบอัดเทปไว้ วันหลังพอ
จะด่าอีก ก็ให้บอกเมียว่าไม่ต้องด่าหรอก ได้อัดเทปไว้แล้ว
ไปทำอะไรก็ไปทำเถอะ แล้วเปิดเทปที่อัดไว้ให้เมียฟังด้วย เมีย
ได้ยินเสียงตัวเองดั่งลั่นออกมาจากเทป ก็ยั้งงว่าตัวเองหยาบ
กายถึงเพียงนี้หรือนี่ เพราะคนเราตอนด่าไม่ค่อยมีสติ ไม่ได้
คิดว่าถ้อยคำหยาบขนาดไหน ตั้งแต่วันนั้นมาเลยเลิกด่า

แต่ก็ต้องดูให้ดีบางทีเทปก็อาจแตก หัวก็อาจแตกได้ ต้อง
ดูจังหวะให้ดี พระพุทธเจ้ารับสั่งว่า จะได้สุคติก็เพราะการ
รักษาศีล สุคติเป็นผล ถ้าเราไม่รักษาศีลก็ไม่ได้ ผู้ให้ทานเป็น
ที่รักของตนทั้งหลาย ถ้าสัมผัสได้ก็เป็นประโยชน์ แต่เป็นผล
ซึ่งเราต้องสร้างเหตุ นี่ก็คือกลุ่มของนิโรธนั่นเอง

กลุ่มหนึ่งถ้าเราปฏิบัติได้ก็เป็นประโยชน์ เช่นพระพุทธ-
เจ้าทรงสอน

สติสัมปชัญญะมีอุปการะมาก ถ้ามีสติสัมปชัญญะมาก
ก็มีความสุข

ขันติโสร็จจะ ทำคนให้งาม

ถ้าเรามีขันติโสร็จจะได้ ก็จะเป็นคนงาม เช่นเวลานั่ง
ฟังธรรม บางคนขันติดีเหลือเกิน บางคนก็ขันแตกผุดลุกผุดนั่ง
ถ้ามีขันติก็ดีไป ขันแตกก็แย่น้อย

บุคคลจะสมบูรณ์ด้วยโภคสมบัติก็เพราะศีล

หมายความว่า ทรัพย์ที่เกิดจากศีลนั้นจะไม่เสื่อมเร็ว ทรัพย์
ที่มาจากผิดศีลเสื่อมสลายได้ง่าย ส่วนทรัพย์ที่เกิดขึ้นจาก
สัมมาชีพจะอยู่กับเราได้นาน ตกน้ำไม่ไหลตกไฟไม่ไหม้
อย่างหนึ่ง อีกอย่างหนึ่งคือให้ความปลื้มใจ โภคทรัพย์คือ
วัตถุทำให้เราปลื้มใจ เช่นไปดูสายสร้อย ที่ซื้อจากเงินขาย
ฝิ่นมา ไปดูเสื้อที่ไปโก่งเขามา ก็ร้อน ถ้าเราได้มาด้วยศีล
จะมีความปลื้มใจ ศีลจึงเป็นเหตุให้เกิดโภคสมบัติพระหลวง
พ่อที่เรียกว่า สุปฏิปันโนทั้งหลาย คนขนเงินมาให้วันหนึ่ง ๆ
เป็นหมื่น ๆ แสน ๆ นั้นเป็นการไหลมาของโภคสมบัติ เพราะ
ฉะนั้นต้องมอง ๓ ชั้น ชั้นในชาติปัจจุบัน ชั้นที่เรียกว่าไม่เสื่อม
สลายไปโดยโจรภัยเป็นต้น ชั้นที่เราปลื้มใจสบายใจ สุขใจ
ภาคภูมิใจ เสื้อผ้าอาภรณ์รถราของเราถูกกฎหมายหมด
ไม่ใช่จอดรอแล้วกลัวตำรวจจับได้ ชั้นหนึ่งคือศีลที่มีอานุภาพ
อานุภาพของศีล

**กลิ่นของศีลแพร่กระจายไป เป็นที่ยอมรับนับถือยก
ย่องของคนทั้งหลาย**

หลวงพ่อก หลวงปู่ทั้งหลาย คนป็นภูเขารูขึ้นไปหา
ไปด้วยกลิ่นศีลของท่าน ทรัพย์สมบัติทั้งหลาย รูปธรรม
นามธรรมกันมากมาย อิสสรียยศ บริวารยศ เกียรติยศมา
หมด เป็นผลของศีลที่ท่านรักษาดีแล้ว แต่ว่าศีลนั้นต้องต่อเนื่อง
ไม่ใช่รับศีลวันหนึ่งคืนหนึ่งแล้วทิ้งไป ๑๕ วัน อานุภาพจะไม่
เกิดต้องรักษาต่อเนื่องเคร่งครัด ลึกและลึกขนาดมองเห็นความ
บริสุทธิ์ทุกข้อ จะลึกลงไป ๔ ระดับเช่นข้อที่ ๑

๑. งดเว้นจากการฆ่าด้วยตนเอง

๒. งดเว้นจากการใช้คนอื่นฆ่า

๓. ไม่พูดสรรเสริญการฆ่าสัตว์

๔. ไม่ชื่นชมยินดีในการฆ่าทั้งหลาย

หนังสือล้างผลาญทั้งหลาย ไม่ชอบ ไม่ชื่นชมยินดี เพราะ
ศีลเข้าถึงใจแล้ว แต่การปฏิบัติควรเป็นขั้นตอนไป โดยทั่ว
ไปท่านจึงไม่พูดให้ลึกซึ้ง ๑ จะพูดเพียงขั้นหยาบก่อน เหมือน
กับไม้เป็นซุงอยู่ เราจะส่งขวานไปให้ก่อน ให้ถาก ยังไม่
ส่งกบให้เพราะไม้ยังเป็นซุงอยู่วันหลังพอทำเสร็จ ก็ส่งเลื่อย
ส่งกบให้ ตอนนีถากไม่ได้เพราะไม้มันละเอียดขึ้น ศีลก็เป็น
อย่างนั้น พระพุทธเจ้าทรงแสดงให้เห็นความเปลี่ยนแปลงตาม
ลำดับว่า

อริยสาวกในพระพุทธศาสนา งดเว้นจาก การทำสัตว์มี
ชีวิตให้ตกล่วงไป วางศาสตราวุธ ไม่ถือเครื่องศาสตราวุธ

ไม่พกศาสตราวุธ ไม่ไปจับสัตว์ ไม่มีการทรมาน ไม่เอาปลา
มากัดกัน ไม่เอาไก่มาชนกัน ไม่เอามวยมาต่อยกัน จนถึง
สำรวจระวางในสัตว์ทั้งหลาย เคารพในสิทธิในหน้าที่ มีความ
เมตตาเอ็นดูในสัตว์ทั้งหลาย ไม่ยินดีแม้แต่การฆ่ากัน เห็นเขา
ฆ่ากันไม่อยากจะไปดู เป็นการเข้าถึงจิตใจใน ๔ ระดับ ใจอยู่
ด้วยเมตตา ทรัพย์สินก็เหมือนกัน

งดเว้นการเอาสิ่งของที่เจ้าของเขาไม่ได้ให้

เว้นจากการใช้คนอื่นไปเอาสิ่งของที่เจ้าของเขาไม่ได้ให้

งดเว้นการพรรณนากย่องการขโมย ลัก ปล้นจี้ทั้งหลาย

ใครทำเราไม่ชื่นชมยินดี แสดงว่าปัญญาเราส่องลงไป เหมือน
แสงสว่าง ถ้าสว่างน้อย เราก็มองได้น้อย ท่านอาจจะมอง
ดูพรหมสะอาด ถ้าเอาแว่นขยายส่องดู จะเห็นฝุ่นมากมาย
ทั้ง ๆ ที่เป็นพรหมจุดเดียวกันนั่นเอง เพราะคู่มือในการส่อง
ผิดกัน พอเอากล้องจุลทรรศน์มาส่องบางที่จะเห็นเชื้อโรค
อยู่ด้วย นี่คือนิยามที่เราใช้ได้มากน้อยแค่ไหน ปัญญา
มากเท่าไรจะขจัดความมืดมากขึ้น เพราะฉะนั้นจึงต้องถึง
พระปัญญาคุณเป็นหลัก จะส่องรอบตัวเหมือนแสงสว่าง
ท่านแต่งเป็นกลอนไว้ว่า

ผู้เอ๋ยผู้ใด

ถ้าพอใจประมาทมาก่อน

แต่กลับตัวได้ไม่นิ่งนอน

ถ้ายถอนชั่วช้าต่างซาไป

ผู้นั้นเหมือนจันทร์วันเพ็ญ
ดอยเด่นดูงามอร่ามใส
ไม่มีเมฆมัวหมองท่ายองโย
ส่องหล้าทั่วไปสว่างเอย

นี่ก็หมายความว่าเมื่อก่อนประมาท แต่กลับตัวได้ ไม่ประมาท เริ่มตั้งต้นใหม่ ตันคดปลายตรงใช้ได้ ในที่สุดจะผ่องแผ้ว เหมือนพระจันทร์วันเพ็ญส่องสว่าง

ที่ว่ามาทั้งหมดมุ่งให้พัฒนาและใช้ปัญญา พอใช้ปัญญาแล้ว ใจเราก็บริสุทธิ์ ปัญญาระดับรู้ความจริงของธรรมชาติ ใจเราจะสะอาดขึ้น ปล่อยวางมากขึ้น คำว่าบริสุทธิ์ ขอให้บริสุทธิ์ได้ตามลำดับ เช่นทาน ทำให้ใจบริสุทธิ์ระดับหนึ่ง เพราะทานทำหน้าที่กำจัดความตระหนี่ และโลภะ ความโลภ ความเห็นแก่ตัว ถ้าไม่ลดลงในจุดที่จะให้ได้ ตราบใด ตราบนั้นจะไม่อาจให้ทานได้ เพราะกิเลสยังไม่ลด ใจจึงต้องบริสุทธิ์จากกิเลสระดับที่สามารถให้ทานในแต่ละระดับได้ จึงทำให้สามารถให้ทานในระดับนั้นได้ ที่จริงโลกมี ๒ ชีก คือ วิชชา กับ อวิชชา เหมือนมีกลางคืน กับกลางวัน ทั้งสองฝ่ายจะไม่ร่วมกัน เพราะฉะนั้นวิชชา กับอวิชชาจะอยู่ร่วมกันในจุดเดียวกันในขณะเดียวกันไม่ได้ เมื่อกิเลสเกิดธรรมะก็ต้องออก อย่างที่พูดกันว่า เวลาความโกรธเกิดขึ้นสติปัญญา ก็หนีออกเหมือนน้ำกับน้ำมันจะไม่อยู่ร่วมกัน

พอกุศลในชั้นต่าง ๆ เกิดการยอมรับความจริงเกิดขึ้น ด้วยการมองเห็นโทษ การละบาปก็จะเกิดขึ้น ให้เพียรพยายามสัมผัสผลด้วยการลงมือประพฤติปฏิบัติเถิด ใจก็จะบริสุทธิ์ในระดับนั้น ๆ อันเป็นการถึงพระพุทธเจ้าในด้านบริสุทธิ์คุณ เป็นศีลวิสุทธิ บริสุทธิ์ในชั้นศีล เป็นจิตตวิสุทธิ บริสุทธิ์ในชั้นสมาธิ เป็นทวิวิสุทธิ บริสุทธิ์ในชั้นความเห็น ซึ่งจะเห็นได้ที่ใจตนเอง

โลกมีการเบียดเบียนกัน สัตว์ใหญ่กินสัตว์เล็ก มือใครยาวสาวได้สาวเอา . มีการเบียดเบียนเช่นฆ่า ไม่หยุดการเบียดเบียนกัน ว่าง ๆ ก็เผาป่า เป็นลักษณะของความโง่ เช่นเผาป่า ตัดต้นไม้ต้นใหญ่ ๆ ปลูกข้าวโพดได้ราคาไม่ก็สตางค์ เทียบกับต้นไม้แต่ละต้น ราคาเทียบกันไม่ได้ ทำไมเป็นเช่นนี้ เพราะอะไร? เพราะความเขลาใช่ไหม? บ้านนี้เมืองนี้ลูกหลานของเราจะต้องอยู่ต่อไป พวกเธอจะต้องอยู่จะต้องกิน จะต้องใช้ ถ้าจิตสะอาดขึ้นมาสักระดับหนึ่ง ปลูกต้นไม้ไว้ให้ลูกหลานสร้างเรือน นั่นคือเมตตากุณา แม้การทำปาณาติบาต ถ้าปัญญาเราสูงขึ้น จะไปจับปลา นึกถึงปลาวางไข่ อย่างน้อยก็ไม่อยากกินไข่ปลาแน่นอนเป็นปาณาติบาต แต่มีปัญญาเข้าช่วย ก็ทำบาปน้อยลง ไม่เป็นการผลาญ ไม่เป็นการเบียดเบียน ส่วนบาปก็บาปแต่ลดน้อยลง

พระพุทธเจ้าทรงมีความกรุณาต่อชาวโลก เมื่อตรัสรู้ใหม่ ๆ ประทับอยู่ที่ต้นจิก ทรงมองโลกแล้วทรงเห็นว่าสัตว์โลกนี้เบียดเบียนกัน ทรงมองเห็นสัตว์ไล่กัดกัน แมวก็กัดกัน หมาก็กัดกัน คนก็ฆ่ากัน สรุปว่าโลกนี้เบียดเบียนกัน ไม่ทำอะไรก็นั่งคิดให้เบียดเบียนตัวเอง คิดกลุ้ม บางทีก็เบียดเบียนคนอื่น แสดงว่าโลกเต็มไปด้วยการเบียดเบียน ทรงสรุปปัญหาและทางแก้ปัญหาไว้ว่า

การไม่เบียดเบียนกัน คือระมัดระวังในคนสัตว์ทั้งหลายเป็นความสุขในโลก

แสดงว่า ถ้าใจเราสะอาด มีปัญญามากขึ้น มีเมตตา กรุณาสูงขึ้น เราก็หยุดการเบียดเบียน อย่างน้อยก็มีเมตตา พระพุทธเจ้าไม่สอนกรรณากับชาวบ้านก่อน แต่สอนที่เมตตา ก่อน เพราะกรุณาใช้ในขณะที่เขาประสบความสำเร็จอยู่ ส่วนเมตตาต้องเป็นพื้นฐานจิตใจ เช่นผู้ไหว้รับการไหว้ตอบ ผู้บูชา รับการบูชาตอบ ผู้ให้การให้ตอบ ดังคำโคลงที่ว่า

ให้ท่านท่านจักให้	ตอบสนอง
นบท่านท่านจักปอง	นอบไหว้
รักท่านท่านจักครอง	ความรัก เรานา
สามสิ่งนี้เว้นไว้	แต่ผู้ทรชน

เราก็อยู่กันด้วยความยิ้มแย้มแจ่มใส ด้วยจิตใจที่สบาย การเข้าถึงพระพุทธเจ้าต้องถึงอย่างนั้น เราต้องดูที่เราว่า

เรามีความรอบรู้นั้นกิเลสเราลดไหม? เรียนระดับปริญญาเอก เรียนหมอ เรียนทำไม ถ้าเรียนเพื่อได้เงินมาก ๆ แสดงว่าไม่เข้าถึงพระพุทธเจ้า ระดับปริญญาเอกนั้นไม่ใช่ปัญญา พระพุทธเจ้าเรียกว่าศิลป ไม่เรียกว่าวิชา เพราะมันลดกิเลสไม่ได้ แต่บางคนเรียนแล้วลดกิเลสได้ มีความเมตตาสงสารคนอื่น เรียนจบหมอแล้วไปอยู่ตามชนบทได้ช่วยคนยากจน ใจสะอาด มีเมตตา กรุณา แสดงว่าเข้าถึงพระพุทธคุณ เพราะฉะนั้นต้องดูว่าปัญญาของเราที่ได้จากอะไรก็ตามเป็นปัญญาชอบ หรือปัญญาผิด ถ้าผิดกิเลสเพิ่ม แทนที่จะลด แล้วดูต่อไปว่าใจเรามีเมตตากรุณาไหม ถ้าเมตตากรุณาต่อบุคคลอื่นสูงขึ้น จะเป็นเครื่องวัดว่าเป็นปัญญาในทางชอบ แม้การนั่งสมาธิ ก็ต้องดูว่าใจสงบไหม ถ้ามว่าสงบจากอะไร สงบนิर्वรณ ซึ่งหมายความว่าใจเราบริสุทธิ์ขึ้นใช่ไหม การถึงพระพุทธเจ้า จึงพูดกันได้มาก ในที่นี้กล่าวไว้เพื่อเป็นเครื่องมือตรวจสอบ เป็นการตรวจสอบกลับไปกลับมาว่า

เราถึงพระพุทธเจ้าจริงหรือเปล่า

เราสัมผัสคุณของพระพุทธเจ้าได้มากน้อยแค่ไหน
เพียงไร

เรามีปัญญาเพิ่มขึ้นไหม กิเลสเราลดลงไหม เรามีเมตตาหวังดีต่อบุคคลอื่นจริงไหม

ถ้าเป็นเช่นนั้น แสดงว่าเราถึงจริง ถ้าถึงจริง พระ-
อนาคามีพรหมท่านกล่าวในมหาสมาคมของพระอรหันต์
ที่มีพระพุทธเจ้าเป็นประธานว่า

ชนทั้งหลายเหล่าใดเหล่าหนึ่ง ถึงพระพุทธเจ้าว่าเป็นที่
พึ่งที่ระลึกเถิด ชนเหล่านั้นจักไม่ไปสู่อบายเลย เขาละกายที่
เป็นมนุษย์แล้วจะบังเกิดเป็นเทวดา

นรก สวรรค์ เป็นผลของความชั่ว ผู้ทำชั่ว ทำดี
สามารถสัมผัสได้ด้วยตนเอง ความชั่วให้ผล เป็นความ
ทุกข์ ความเดือดร้อน ความดีได้ผล เป็นความสุข ความสงบ
ความเจริญในแต่ละขณะในแต่ละวัน เดือนปี หลาย ๆ ปี จน
ถึงชาติหน้าและหลายชาติ ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้โดย
สรุปว่า

กรรมและอกรรม ให้ผลไม่เหมือนกัน

อกรรมย่อมนำไปสู่ นรก

กรรมย่อมนำไปสู่ สวรรค์

ทางแห่งความสุขและความทุกข์ พระพุทธเจ้าได้ทรง
แสดงไว้แล้วโดยวิธีการต่าง ๆ ขอเพียงแต่ชาวพุทธ พยายาม
เป็นผู้รู้ด้วยปัญญาอันชอบ จนสามารถปลุกตนให้ตื่นจาก
อำนาจของความชั่ว แล้วอยู่ในโลกร่วมกับคนอื่นด้วยความ
เมตตากรุณาต่อกันเท่านั้น

ประตูอบายได้ปิดแล้ว

ประตูสวรรค์ได้เปิดแล้วสำหรับท่านผู้นั้น

เพราะโลกจะร่มเย็นดับเข็ญได้
ด้วยการศึกษาปฏิบัติตามหลักธรรมของพระศาสนา
เมื่อความจริงเป็นเช่นนี้
ท่านเล่าจะเดินทางไปทางไหน?
จะเดินไปเพื่อความทุกข์ความเดือดร้อนตลอดไป
หรือเพื่อความสุขสันต์นิรันดร

